

Betekenisvolle ervaringen in een voetbalcontext

Een onderzoek naar de werkzame bestanddelen van maatschappelijke projecten bij betaald voetbalclubs in Nederland

Opdrachtgevers:

MEER DAN VOETBAL

Universiteit Utrecht

Betekenisvolle ervaringen in een voetbalcontext

Een onderzoek naar de werkzame bestanddelen van
maatschappelijke projecten bij betaald voetbalclubs in
Nederland

Utrecht, juni 2009

Universiteit Utrecht
Utrechtse School voor Bestuurs- en Organisationswetenschap
Master Sportbeleid en Sportmanagement
Eerste begeleider: drs. Maikel Waardenburg, MA
Tweede begeleider: drs. Michel van Slobbe

Bake Dijk
Voorstraat 43B
3512 AJ, Utrecht
Bake_dijk@hotmail.com
Studentnummer: 3211436

Voorwoord

“Sport has the power to change lives” heeft Eric Cantona ooit eens gezegd, en daar ben ik zo langzamerhand ook in gaan geloven. Sinds het begin van mijn stage bij de Stichting Meer dan Voetbal heb ik met eigen ogen mogen aanschouwen wat voor betekenis voetbal heeft én kan hebben in het leven van mensen. Voetbal bezit daarmee een unieke karaktereigenschap die naar mijn idee nog niet optimaal benut wordt in Nederland. Met deze scriptie hoop ik bij te dragen aan het inzichtelijker maken van de werkzame mechanismen van maatschappelijke projecten van betaald voetbalclubs in Nederland, zodat nog meer clubs hun steentje bij gaan dragen aan een betere maatschappij.

Zonder een aantal mensen was het niet mogelijk geweest deze scriptie te schrijven. Als eerste wil ik graag de respondenten bedanken die hebben meegewerkt aan dit onderzoek, zonder hen had ik het niet kunnen uitvoeren. Ten tweede wil ik graag mijn collega's bij de Stichting Meer dan Voetbal bedanken, en in het bijzonder Mike. Zonder onze inspirerende sessies was ik nooit op dit onderwerp gekomen en was het mij nimmer gelukt de scriptie af te ronden. Daarnaast wil ik graag mijn begeleider vanuit de USBO bedanken, Maikel. Het was erg prettig dat je altijd ergens een uurtje vrij had om met mij de scriptie nog scherper te maken. Ook wil ik graag mijn studiegenoten bedanken die ook hun stage in 'Zeist' volbrachten, het waren altijd prachtige, en zinvolle koffiemomenten. Uiteraard wil ik mijn ouders bedanken dat zij het mij altijd mogelijk hebben gemaakt te studeren, en voor hun vertrouwen en geloof in mij. Het is altijd prettig als je een familie hebt waarop je kunt terug vallen, daarbij moet ik Jan en Heddy niet vergeten, mijn broertje en zusje. Tenslotte de meest belangrijke persoon in mijn leven Francien. Zonder jouw liefde en steun was ik niet gekomen waar ik nu ben. Dank

Samenvatting

Miljoenen mensen delen hun passie voor het voetbal in het stadion, thuis en in de buurt. Voetballers worden verheven tot helden, mensen leven toe naar het begin van een wedstrijd en de club is als een tweede thuis. Clubs zien steeds vaker in dat ze ook iets terug moeten doen voor de fans, los van het spelen van wedstrijden. Het maatschappelijk verantwoord ondernemen is bezig aan een opmars in de voetbalwereld. Betaald voetbalorganisaties (BVO's) in Nederland initiëren allerlei maatschappelijke projecten met als doel een bijdrage te leveren aan het oplossen van problemen in de maatschappij. De Stichting Meer dan Voetbal (SMDV) stimuleert adviseert de clubs de kracht van voetbal in te zetten voor de maatschappij en maakt dit ook zichtbaar. Betreffende het stimuleren en adviseren is SMDV gebaat bij kennis over het succes van maatschappelijke projecten in het voetbal. Tot op heden is het succes van maatschappelijke projecten vooral uitgedrukt in cijfers. Bij het bepalen van het succes van de projecten wordt bijna geen rekening gehouden met de betekenis die de betrokkenen geven aan de projecten. Terwijl deze betekenisgeving juist aan kan tonen wat voor de betrokkenen werkzame bestanddelen zijn van een project. Het doel van dit onderzoek is dan ook om inzichtelijk te maken aan welke aspecten van een maatschappelijke project bij een BVO, de deelnemers het meeste betekenis toekennen. Dit onderzoek zal deze doelstelling nastreven middels het beantwoorden van de volgende onderzoeksvraag:

Hoe kan het succes van maatschappelijke projecten van een betaald voetbalclub, volgens betrokkenen, worden verklaard?

Middels het afnemen van interviews bij de betrokkenen wordt geprobeerd een antwoord te geven op deze vraag. Aanvullend op deze empirische dataverzameling is een theoretisch kader opgesteld dat dieper ingaat op de theorie achter sociale interacties in symbolische, betekenisvolle context.

Op basis van de uitkomsten van de interviews en de analyse daarvan, met behulp van het theoretisch kader, kunnen een aantal conclusies worden getrokken. Allereerst wordt geconcludeerd dat de betrokkenheid van een BVO niet voor iedere deelnemer even belangrijk is. Het lijkt vooral belangrijk te zijn dat het project plaatsvindt in een niet-schoolse omgeving. Aansluitend daarop wordt geconcludeerd dat het voor de deelnemers belangrijker is dat zij een goede projectleider hebben, dan dat ze veel in aanraking komen met spelers en/of trainers van de betreffende BVO. Hierbij wordt het vooral gewaardeerd door de deelnemers dat de projectleiders erkenning hebben voor de behoefte van de deelnemers, een aspect dat de deelnemers niet vaak ervaren. Tevens wordt er door de deelnemers op een positieve wijze betekenis gegeven aan het groepsaspect van het project. De deelnemers ervaren een bepaalde mate van verbondenheid tussen de deelnemers. Deze verbondenheid leidt er toe dat de deelnemers elkaar stimuleren en corrigeren tijdens het project, en dat ze hun sociale capaciteiten meer gaan ontwikkelen. Deze sociale capaciteiten worden in enkele gevallen niet voor alle groepsleden aangewend. Een aspect dat kan leiden tot het vormen van subgroepen binnen de projectgroep. De veranderingen die de deelnemers ondergaan door de projecten hebben in eerste instantie betrekking op het bewustzijn dat er iets moet veranderen in hun leven.

Aansluitend daarop verklaren de betrokkenen dat er meer structuur komt in het leven van de deelnemers. Ze hebben weer een doel in hun leven.

Tenslotte worden er een aantal aanbevelingen gedaan voor SMDV en de clubs. Deze aanbevelingen hebben ten eerste betrekking op de rol die de BVO nu speelt in het project, deze moet niet overschat worden. Ten tweede is het wel noodzakelijk dat de projecten blijven plaatsvinden in een niet-schoolse context, onder begeleiding van professionals. Als laatste worden er aanbevelingen gedaan voor vervolg onderzoek waardoor er een nog beter beeld kan ontstaan over het succes van maatschappelijke projecten bij BVO's in Nederland.

Inhoudsopgave

1. INLEIDING	- 8 -
§1.1 Aanleiding	- 8 -
§1.2 Stichting Meer dan Voetbal.....	- 10 -
§1.3 Maatschappelijke ontwikkelingen.....	- 13 -
§1.4 Probleemstelling	- 13 -
§1.5 Operationalisering.....	- 16 -
§1.6 Maatschappelijke & Wetenschappelijke relevantie	- 16 -
§1.7 Leeswijzer	- 17 -
2. ONDERZOEKSAANPAK.....	- 18 -
§2.1 Onderzoeksperspectief.....	- 18 -
§2.2 Betekenisgeving door Weick.....	- 18 -
§2.3 Onderzoeksmethode.....	- 22 -
3. DE OPKOMST VAN MVO BIJ VOETBALCLUBS.....	- 26 -
§3.1 Wat is MVO precies?	- 26 -
§3.2 MVO anno 2008.....	- 27 -
§3.3 Maatschappelijk verantwoorde clubs in Nederland	- 27 -
§3.4 Resumé.....	- 30 -
4. VAN SYMBOLEN TOT INTERACTIE RITUELEN.....	- 31 -
§4.1 Sport gezien als ritueel.....	- 31 -
§4.2 Interaction ritual chains	- 36 -
§4.3 Het creëren van een betekenisvolle context.....	- 39 -
§4.4 Relevantie voor het onderzoek	- 42 -
5. BETEKENISGEVING DOOR BETROKKENEN	- 44 -
§5.1 Context van het project.	- 44 -
§5.2 Groepsinvloed	- 49 -
§5.3 Veranderingen.....	- 53 -

§5.4 Verbeteringen volgens betrokkenen	- 57 -
§5.5 Samenvatting resultaten	- 60 -
6. CONCLUSIE	- 62 -
§6.1 Elementen van de context	- 62 -
§6.2 Gedragsveranderingen.....	- 63 -
§6.3 Eindconclusie	- 63 -
§6.4 Discussie	- 64 -
§6.5 Aanbevelingen	- 65 -
7. LITERATUURLIJST	- 67 -
8. BIJLAGEN	- 69 -

1. Inleiding

Voetbal is een populaire sport. Miljoenen mensen delen hun passie voor de sport in het stadion, thuis en in de buurt. Voetballers worden verheven tot helden, mensen leven toe naar het begin van een wedstrijd en de club is als een tweede thuis.

Maar voetbal is meer dan spanning en sensatie. Het is een uitgelezen middel voor sociale integratie, het stadion kan een aansprekende leeromgeving zijn voor jongeren die school links laten liggen, en als profvoetballers spreken over gevoelige onderwerpen als 'wederzijds respect' luisteren mensen graag. Het zogenaamde Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) is bezig aan een opmars binnen de commerciële wereld, ook voetbalclubs laten zich steeds vaker niet ongemoeid op dit vlak. Clubs zien steeds vaker in dat ze ook iets terug moeten doen voor de fans, los van het spelen van wedstrijden. Sport wordt daarnaast steeds vaker door de politiek gezien als middel om verschillende problemen op te lossen. Voetbal als volkssport nummer één wordt daarbij veel gebruikt om aansluiting te vinden bij mensen die kampen met problemen.

Dit onderzoek zal dieper ingaan op de werkzame bestanddelen van deze projecten zodat de clubs een nóg grotere bijdrage kunnen leveren aan de maatschappij.

§1.1 Aanleiding

Betaald voetbalorganisaties in Nederland initiëren allerlei maatschappelijke projecten met als doel een bijdrage te leveren aan het oplossen van problemen in de maatschappij. De Stichting Meer dan Voetbal (SMDV) stimuleert de clubs de kracht van voetbal in te zetten voor de maatschappij. De Stichting is van mening dat er op dit moment in Nederland al een aantal clubs op een juiste manier actief zijn, maar een groot aantal clubs ook nog niet. Benchmark op het gebied van MVO zijn clubs in de Engelse hoogste divisies. Daar worden bij betaald voetbalclubs, week in week uit, projecten van uiteenlopende aard uitgevoerd.

MVO in het voetbal, dat in Engeland zijn oorsprong kent, is het inzetten van de kracht van een betaald voetbalorganisatie (BVO) voor een betere samenleving. Het succes van voetbal gecombineerd met de commercialisering van de voetbalwereld heeft er toe geleid dat de voetbalwereld zich heeft kunnen ontwikkelen tot een miljardenindustrie. Binnen deze ontwikkeling hebben voetbalclubs zich ontwikkeld tot kapitaalcrachtige, professionele organisaties. Daarnaast hebben trainers en spelers in het huidige tijdperk de status van een popidool en wordt er wereldwijd enorm naar ze opgekeken. BVO's beschikken dus enerzijds over een professionele organisatie en anderzijds over aansprekende rolmodellen. Met deze ingrediënten beschikken BVO's over de ingrediënten om hun organisatie in te zetten voor een betere samenleving.

In Engeland heeft dit geleid tot inspirerende projecten als 'Playing for Success' en 'Football in the Community'.

'Playing for Success' is een onderwijsinitiatief van de 'FA Premier League' (Engelse Eredivisie) en het 'Department for Education and Skills' (Ministerie van Onderwijs). Het project is gericht op ondermaats presterende jongeren in de leeftijdscategorie van zes tot negen jaar, teneinde hun houding en motivatie ten aanzien van het onderwijs te verbeteren. Deze leerlingen krijgen naast hun reguliere opleiding bijscholing op speciale

'Support Centres' die gesitueerd zijn rondom de stadions van clubs uit de Premier League (Sharp et. al. 2003)

Binnen 'Football in the Community' werken de 'FA Premiers League', de 'PFA' (Engelse spelersvakbond), de 'Football League' (Engelse tweede en derde profniveau) en de FA (Engelse voetbalbond) sinds 1998 samen om projecten te organiseren bij professionele voetbalclubs. Doelstellingen van dit programma zijn het bewerkstelligen van een nauwere band tussen de voetbalclub en haar regio, het bevorderen van interesse en support voor de lokale voetbalclub en waar mogelijk het bieden van tijdelijk of structureel werk of training voor werklozen (Tacon, 2005).

Misschien wel het mooiste voorbeeld van de maatschappelijke kracht van betaald voetbalorganisaties is de kracht van het Spaanse FC Barcelona. In 2006 zag FC Barcelona zich genoodzaakt om voor het eerst in haar 107-jarig bestaan shirtreclame in te voeren. Dit leidde tot enorme protesten bij de achterban, die hun maagdelijk shirt niet wilde laten bezoedelen door een commerciële sponsor. Hoewel de commerciële partijen in de rij stonden, besloot FC Barcelona het over een compleet andere boeg te gooien. FC Barcelona besloot te investeren in haar sociale identiteit: de in 1994 opgerichte 'Fundació FC Barcelona' werd heringericht en ging een belangrijke rol spelen binnen de organisatie. Met het motto '*Mes que un club*' (Meer dan een club) wilde Barcelona zich op maatschappelijk gebied gaan inzetten in Catalonië, Spanje en de rest van de wereld. Barcelona zette dit streven kracht bij door zich officieel aan te sluiten bij de United Nations Millennium Development Goals, wat geleid heeft tot een sterke band met UNICEF, UNESCO en UNHCR/ACNUR. Daarnaast werd besloten jaarlijks 0,7% van het inkomen van de club te besteden aan de eigen 'Fundació FC Barcelona'. Voor wat betreft het shirtsponsorschap maakte FC Barcelona een revolutionaire keuze. In plaats van het shirt voor een miljoenenbedrag ter beschikking te stellen aan een grote multinational, besloot FC Barcelona het logo van UNICEF op de borst te plaatsen. En in plaats van geld hiervoor te incasseren, doneert FC Barcelona de volgende vijf jaar een minimum van 1,5 miljoen euro per jaar aan UNICEF. De gedachte hierachter is om bij het grote publiek duidelijk te maken dat FC Barcelona méér dan een club is.

Hiermee was FC Barcelona de eerste grote club die haar maatschappelijke betrokkenheid op een dergelijk grote schaal uitdraagt, en met resultaat: het shirt van FC Barcelona werd direct het meest gewilde ter wereld. Dit aspect leidde tot de gewenste extra inkomsten, het mes van maatschappelijke betrokkenheid snijdt aan twee kanten. Daarnaast heeft deze insteek een enorme aantrekkingskracht op 'socio's', waarvan het aantal de afgelopen jaren hoger is dan ooit (VoetbalBelgie, 2009). Wanneer je weet dat FC Barcelona haar inkomsten voornamelijk verkrijgt uit de televisierechten, de merchandising en de abonnementsgelden, wordt duidelijk dat de maatschappelijke betrokkenheid er toe heeft geleid dat de club er ook op financieel gebied goed voor staat; hét bewijs dat maatschappelijke betrokkenheid een club op meerdere fronten vooruit kan helpen.

Bovenstaande initiatieven uit Engeland en Spanje tonen aan wat de kracht van een voetbalclub in zijn (directe) omgeving kan zijn. De Stichting Meer dan Voetbal wil leren van deze en andere cases, om uiteindelijk de voetbalclubs in Nederland ook aan te zetten een bijdrage te leveren in het bestrijden van maatschappelijke problemen in hun omgeving.

§1.2 Stichting Meer dan Voetbal

De Stichting Meer dan Voetbal is in 2004 opgericht door de KNVB, Eredivisie en de Eerste Divisie met als doel de maatschappelijke rol van voetbal te vergroten. De Stichting houdt zich bezig met het inzetten van de positieve kracht van het (betaald) voetbal voor maatschappelijke doelen, waardoor het imago van het voetbal verbetert, de bedrijfstak voetbal gezonder wordt en een impuls wordt gegeven aan het oplossen van maatschappelijke problemen. Gezondheid, Sportiviteit & Respect en Sociale Integratie zijn de kernthema's van de Stichting (Meer dan Voetbal, 2009).

Vanuit deze visie heeft Stichting Meer dan Voetbal de volgende missie geformuleerd:

“Stichting Meer dan Voetbal zet het voetbal, met zijn grote invloed op de maatschappij, in voor een betere samenleving en maakt dat zichtbaar.” (Meer dan Voetbal, 2009)

De Stichting wil deze missie bereiken door zich te richten op onderstaande werkzaamheden:

1. het ondersteunen van clubs bij het vormen en uitvoeren van maatschappelijk beleid;

Op gebied van de clubondersteuning levert SMDV maatwerk. Door middel van een quickscan wordt bepaald hoever een club is in haar maatschappelijk beleid. Afhankelijk van dit stadium wordt een club ondersteund bij het initiëren, opzetten, ontwikkelen of uitvoeren van haar maatschappelijk beleid.

2. het landelijk zichtbaar maken van de activiteiten van de clubs én de landelijke projecten.

Het zichtbaar maken van de maatschappelijke activiteiten van het Nederlands voetbal is essentieel. SMDV wil bestaande en toekomstige initiatieven beter onder de aandacht brengen. Clubs organiseren al langere tijd maatschappelijke initiatieven, maar communiceren dit niet nadrukkelijk genoeg waardoor het publiek hier te weinig van op de hoogte was. Dit kwam de doorgaans toch al cynische beeldvorming over voetbal niet ten goede. Het publiek kreeg het idee dat gemeenschapsgelden aan BVO's werden besteed, zonder dat de samenleving hier maar iets van terugzag. Hier tegenover stond dat clubs het weinig sjiek vonden om te koop te lopen met hun charitatieve inzet.

SMDV is van mening dat het communiceren van maatschappelijke activiteiten een aanjaagfunctie heeft, waardoor clubs, organisaties en overheden in actie zullen komen. Daarnaast zal het zichtbaar maken van de maatschappelijke betrokkenheid van het betaald voetbal bijdragen aan een betere reputatie.

3. het organiseren van landelijke, cluboverstijgende projecten;

Zoals eerder al is beschreven in dit document kan voetbal als middel een belangrijke bijdrage leveren aan het oplossen van maatschappelijke problemen. Om dit binnen Nederland nadrukkelijker onder de aandacht te brengen organiseert SMDV verschillende landelijke projecten binnen de kernthema's gezondheid, sportiviteit & respect en sociale integratie. Onderstaand de drie grootste projecten die Stichting Meer dan Voetbal thans uitvoert:

Scoren voor Gezondheid

Scoren voor Gezondheid is een project waarbij voetballers uit de Eredivisie kinderen van de basisschool aanzetten tot een gezonde leefstijl. Zij geven het goede voorbeeld in bewegen en gezonde voeding. Het project startte met een clinic en een fit- en gezondheidstest in of bij het stadion van de Eredivisieclub. De kinderen ondertekenden daar een gezondheidscontract met één van de spelers. Op school kwamen in diezelfde periode vijf thema's over voldoende bewegen en gezonde voeding aan de orde. De kinderen sluiten het project af met een tweede fit- en gezondheidstest bij de voetbalclub, waarna ze een diploma uitgereikt krijgen.

Op basis van de afgenomen fit- en gezondheidstesten heeft TNO (De Vries et. al., 2007) elke jaar onderzocht op wat voor manier het project effect heeft. Uit de resultaten blijkt dat het vetpercentage van de deelnemende kinderen afneemt, de Body Mass Index daalt, en het gewicht blijft gelijk. Ook het bewustzijn ten aanzien van het eetpatroon verbeterd. Hieruit valt af te leiden dat de kinderen meer spieren in plaats van vet krijgen doordat ze meer zijn gaan bewegen, en dat ze beter zijn gaan eten.

Dutch Homeless Cup

In navolging van de succesvolle Homeless World Cup start SMDV een landelijke straatvoetbalcompetitie voor dak- en thuislozen; de Dutch Homeless Cup.

In 15 steden door het hele land wordt een unieke voetbalcompetitie voor dak- en thuislozen georganiseerd. Meer dan 200 dak- en thuislozen strijden in een toernooi van 6 rondes om een plekje op de Homeless World Cup in Milaan, Italië. In het traject waarbij sporten en werken hand in hand gaan, is het vinden van een eigen huis en een vaste baan het uiteindelijke doel!

In het project werken diverse partijen samen: het Leger des Heils, de KNVB, Nike, NederlandVacature, De Straatkranten, het ministerie van VWS en het Oranje Fonds. Deze partners spelen naast het beschikbaar stellen van financiële middelen een belangrijke rol binnen het project. Diverse profvoetballers en trainers zullen de deelnemers tijdens het traject steunen bij het bereiken van hun doel (Meer dan Voetbal, 2009).

Niemand Buitenspel

Niemand Buitenspel is een werkgelegenheidsproject waarbij voetbalclubs, in nauwe samenwerking met gemeenten en CWI, hun faciliteiten en contacten inzetten om werkzoekende voetbalfans aan een baan te helpen. De voetbalclub en de bij haar betrokken bedrijven (veelal sponsors) zetten zich actief in om voor de werkzoekenden een passende arbeidsplaats te vinden.

Niemand Buitenspel kent zijn oorsprong in Heerenveen, waar CWI, voetbalclub en gemeente in samenwerking met Radar Advies en SMDV een eerste pilot hebben ontwikkeld. De eerste deelnemers zijn begin 2007 als groep gestart met een intensieve training, waaronder sportactiviteiten in of nabij het Abe Lenstra Stadion. Na afronding van dit gezamenlijke onderdeel ontvangen de deelnemers hun certificaat. Zij beginnen dan aan hun individuele coachingstraject naar een baan. Inmiddels heeft 70 % van de deelnemers in Heerenveen óf een baan, óf een leer/werkplek. (Radar, 2008)

De 'hoe'- en 'waarom-vragen' achter de successen van bovenstaande projecten worden niet beantwoord in de evaluaties, het zijn 'slechts' kwantitatieve resultaten. Met deze kwantitatieve data blijft het dus gissen of een soortgelijk project dezelfde resultaten kan behalen in een andere lokale context bij een andere club. Het is dus zaak om meer kwalitatieve gegevens te krijgen, en meer te leren van de betekenissen die mensen geven aan de maatschappelijke projecten. Waaruit bestaat de context van een BVO? Wat vinden de deelnemers aan de projecten zo betekenisvol aan de projecten, en wat voor impact heeft dit op deze mensen? En leidt een betekenisvol project uiteindelijk ook tot een (positieve) gedragsverandering?

Nu neemt SMDV aan, op basis van kwantitatief onderzoek en best practices, dat maatschappelijke projecten in de context van een voetbalclub werken. De wens is echter

dat er meer duidelijkheden zouden bestaan over de werkzame bestanddelen van een project. Dat kan in de toekomst de effectiviteit wellicht ten gunste komen van een project, zodat er minder maatschappelijke problemen zullen zijn. Dat er altijd maatschappelijke problemen blijven bestaan is duidelijk, getuigd ook de volgende paragraaf.

§1.3 Maatschappelijke ontwikkelingen

Dat SMDV en de BVO's zich inzetten voor de maatschappij kan een belangrijk middel worden in de strijd tegen maatschappelijke problemen. Voetbal kan in de reeds genoemde thema's Gezondheid, Sportiviteit & Respect en Sociale integratie van toegevoegde waarde zijn. Dat deze thema's ook spelen in de maatschappij blijkt uit de volgende cijfers.

Allereerst zijn er op gezondheidsgebied een aantal trends te herkennen. Zo voldoet slechts 38% van de jongeren tussen de 12 en 17 jaar aan de beweegnorm. Deze norm gaat uit van 60 minuten bewegen per dag, wat dus door slechts 38% van de jongeren wordt gehaald. Daarmee blijft deze groep achter bij de hoeveelheid beweging die volwassenen krijgen (TNO, 2008). Hier valt dus nog een slag te maken om deze jongeren aan te moedigen meer te gaan bewegen.

Een andere, voetbal specifieke, ontwikkeling is de agressiviteit van supporters. Bestuurders van voetbalclubs die vrezen voor hun leven, het stilleggen van wedstrijden door kwetsende spreekkoren, of het belagen van scheidsrechters zijn zaken die zich afgelopen seizoen hebben voorgedaan. De toenemende assertiviteit van supporters heeft de laatste tijd geleid tot een toename van invloed op de club, ten koste van directie en toezichhouders (Annema, 2009). Ook het hooliganisme is nog steeds niet uitgebannen. Rellen tussen Ajax en Feyenoord hebben er in februari 2009 toe geleid dat van beide clubs de bezoekende supporters niet meer welkom zijn bij een ontmoeting tussen de clubs voor de komende vijf jaar (NRC, 2009). Dit zijn allen ontwikkelingen in het profvoetbal die ook worden weerspiegeld op de amateurvelden. Zo *denkt* driekwart (75%) van de Nederlanders dat onwenselijk gedrag (heel) veel voorkomt in de amateursport. Aanvullend heeft 26% van de Nederlanders wel eens onwenselijk gedrag ervaren op de amateurvelden (Tiessen-Raaphorst, et. al., 2008). Deze negatieve ontwikkelingen zijn niet goed voor de maatschappij, én niet goed voor het voetbal. De voetbalclubs zouden zichzelf van meerwaarde kunnen maken, door hier iets aan te doen.

Buiten bovenstaande voorbeelden zijn er ook andere negatieve ontwikkelingen in de Nederlandse samenleving die in lijn liggen met de hiervoor genoemde thema's. SMDV vindt dat de clubs hun uitstraling en kernkwaliteiten kunnen en moeten gebruiken om een bijdrage te leveren aan het bestrijden van deze negatieve ontwikkelingen. Een voetbalclub is volgens SMDV geen wondermiddel, maar wel een organisatie die een deel van de samenleving enorm aanspreekt en daardoor een middel *kán* zijn in het bestrijden van maatschappelijke problemen

§1.4 Probleemstelling

Tot op heden is het succes van maatschappelijke projecten vooral uitgedrukt in cijfers. Bij het bepalen van het succes van de projecten wordt bijna geen rekening gehouden

met de betekenis die de betrokkenen geven aan de projecten. Terwijl deze betekenisgeving juist aan kan tonen wat voor de betrokkenen werkzame bestanddelen zijn van een project. Als deze werkzame bestanddelen duidelijk worden aan de hand van de betekenisgeving van de betrokkenen, zijn deze bestanddelen wellicht ook te vertalen naar andere clubs met een andere context. Voor de Stichting Meer dan Voetbal is het van belang dat duidelijk wordt waarom projecten werkzaam zijn, en wat belangrijke bestanddelen zijn voor de betrokkenen. De Stichting kan dan niet alleen beter advies geven aan de clubs, maar kan deze resultaten ook gebruiken om de eigen projecten beter op te zetten.

Het vervolg van deze paragraaf zet de doelstelling van dit onderzoek uiteen. Tevens beschrijft het middels welke hoofdvraag en subvragen getracht wordt deze doelstelling te verwezenlijken. De laatste subparagraaf licht een aantal definities die centraal staan in dit onderzoek toe.

§1.4.1 Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is om meer inzicht te geven in de werkzame bestanddelen van maatschappelijke projecten. Ieder project bevat specifieke werkzame bestanddelen, die het project haar unieke betekenisvolle ervaring geven, en uiteindelijk leiden tot het succes van het project.

Wanneer een liefhebber van het voetbal, of een supporter van een specifieke club - die om wat voor reden dan ook buiten de maatschappij valt - wordt benaderd door een voetbalclub om aan zijn/haar situatie te werken, dan kan dit meer impact op de persoon hebben dan wanneer een 'reguliere' maatschappelijke instantie de persoon benadert. (Meer dan Voetbal, 2009)

De clubs bezitten een aantal eigenschappen die het contact met de club betekenisvol kunnen maken. Op voorhand zou men hier uit kunnen gaan van zaken als het stadion, trainers en spelers (rolmodellen) maar ook de uitstraling en de naam van de club kunnen betekenis hebben voor de betrokken personen. De uitdaging bij elk maatschappelijk project is om een positieve gedragsverandering tot stand te brengen bij de doelgroep die langer stand houdt dan de duur van het project. De ervaringen tijdens het project moeten een dusdanige impact hebben op de doelgroep dat zij dit als betekenisvol ervaren en hun gedrag gaan aanpassen ook buiten de context van het voetbalproject. Maar zijn deze ervaringen ook expliciet te maken?

Sommige factoren van een project zijn rationeel meetbaar: hoeveel is het vetpercentage afgenomen bij obese kinderen na afloop van het project, hoeveel langdurig werklozen hebben weer een baan gevonden via de businessclub van de club, hoeveel daklozen hebben weer een huis gekregen doordat ze door middel van een landelijk voetbaltoernooi weer regelmaat in hun leven kregen? Echter, factoren als de inzet van spelers en trainers als rolmodellen en de noodzaak van het laten plaatsvinden van een project in het stadion zijn niet direct meetbaar. Het gaat hier puur om de betekenissen en waardeoordelen die leden van de doelgroepen van de projecten er aan geven.

De doelstelling van dit onderzoek is dan ook de volgende:

'Het inzichtelijk maken aan welke aspecten deelnemers van een maatschappelijk project bij een BVO de meeste betekenis toekennen'.

Tevens is het interessant om te onderzoeken of deze betekenisgeving uiteindelijk ook bijdraagt aan een gedragsverandering bij de deelnemers.

Zal een betekenisvolle ervaring in een voetbalcontext (wat een maatschappelijk project van een BVO in feite is) automatisch leiden tot een gedragsverandering, of is daar meer voor nodig? Met andere woorden: zal een kind met ernstig overgewicht zijn leefstijl aanpassen wanneer een profvoetballer eenmalig zegt dat hij/zij beter moet gaan leven, of moet er meer plaats vinden dan alleen dit oppervlakkige contactmoment?

§1.4.2 Vraagstelling.

De voorgaande paragrafen leiden tot de constructie van de volgende hoofdvraag:

Hoe kan het succes van maatschappelijke projecten van een betaald voetbalclub, volgens betrokkenen, worden verklaard?

Deze hoofdvraag wordt ondersteund door een aantal subvragen:

- Hoe heeft het maatschappelijk verantwoord ondernemen zich ontwikkeld bij BVO's?
- Welke mogelijke aspecten bepalen de waarde van sociale interacties binnen een voetbalcontext?

Deze twee subvragen kunnen gezien worden als opbouwend. De eerste subvraag moet leiden tot een duidelijke contextualisering van dit onderzoek. De tweede subvraag moet resulteren in een theoretisch kader dat ondersteunend kan werken voor de interpretatie van de resultaten van het onderzoek.

- Waaruit bestaat de context van een maatschappelijk project bij een betaald voetbalclub, volgens de betrokkenen van de club?
- Welke veranderingen treden er volgens betrokkenen van de club op in het gedrag van deelnemers aan maatschappelijke projecten?

Deze twee subvragen hebben betrekking op de 'aanbodzijde' van het project. Hier wordt geredeneerd vanuit het perspectief van de club en de projectleiders

- Welke elementen van de context van het project zijn volgens deelnemers het meest betekenisvol?
- Welke gedragsveranderingen (als gevolg van een maatschappelijk project) treden er volgens deelnemende personen op?

De subvragen hierboven hebben betrekking op de 'vraagzijde' van de maatschappelijke projecten. In dit perspectief wordt geredeneerd vanuit het oogpunt van de deelnemende personen aan de maatschappelijke projecten

- Hoe kan volgens deelnemende personen het succes van maatschappelijke projecten worden vergroot?

Deze laatste vraag wordt gebruikt om een gedegen advies te kunnen geven op basis van het onderzoek. Deze subvraag draagt in feite niet bij aan het beantwoorden van de hoofdvraag maar wel aan het achterliggende doel om maatschappelijke projecten zinvol te kunnen ontwikkelen.

§1.5 Operationalisering

Om voor het onderzoek duidelijk af te bakenen wat de verschillende relevante begrippen inhouden, worden deze hier toegelicht.

- *Betekenisvolle ervaring*: Een ervaring welke zin en inhoud geeft aan het leven. Het is van persoonlijk belang. Iets krijgt betekenis door het binnen een bepaald kader te plaatsen, door verbanden tussen dat 'iets' en andere zaken te leggen, zodat men het kan begrijpen. Een betekenis is de eerste stap op weg naar waarden (Boswijk en Peelen, 2008).
- *(Succesvol) Maatschappelijk project*: Een project welke (mede) wordt georganiseerd door een betaald voetbalclub. Het project heeft als doel een verbetering te bewerkstelligen in de situatie van de doelgroep van het project. Achterliggende gedachte is om een bijdrage te leveren in het oplossen van maatschappelijke problemen. Een maatschappelijk project is succesvol als de voorafgestelde doelstelling van het project wordt gehaald. Deze doelstelling dient in feite wel te impliceren dat er een positieve gedragsverandering moet optreden bij de deelnemende personen aan het project.
- *Positieve gedragsverandering*: Een verandering in het gedrag van de betrokken persoon bij een maatschappelijk project. De verandering heeft een duurzaam karakter, en duurt minstens zo lang als het maatschappelijke project waaraan de persoon deelneemt. De richting van deze gedragsverandering dient in positieve zin op te treden. Dat wil zeggen een algemene verbetering van het gedrag volgens geldende normen en waarden in Nederland (Prochaska, et. al., 1983)
- *Betaald voetbalclub*: Elk van de 38 BVO's in Nederland. Deze clubs komen uit in de Ere- en de Eerste Divisie (KNVB, 2009).
- *Doelgroep*: In dit onderzoek wordt hier verstaan de doelgroep van de maatschappelijke projecten. Dit zijn veelal groepen mensen die op wat voor manier dan ook niet volledig geïntegreerd zijn in de maatschappij, of niet leven volgens de algemeen geldende normen en waarden in Nederland.
- *Context van een maatschappelijk project*: De totale omgeving waarin iets zijn betekenis krijgt. Alle aspecten die invloed hebben op de vormgeving en uitvoering van een maatschappelijk project, en de betekenis die daaraan gegeven wordt.

§1.6 Maatschappelijke & Wetenschappelijke relevantie

Dit onderzoek kan een bijdrage leveren in de strijd tegen maatschappelijke problemen. BVO's in Nederland die maatschappelijke projecten uitvoeren op het gebied van gezondheid, sportiviteit & respect of sociale integratie kunnen proactief of reactief iets bijdragen in de strijd tegen de gerelateerde problemen. Wanneer dit onderzoek leidt tot een beter inzicht in de betekenis die deelnemers geven aan de maatschappelijke

projecten kan hier ook beter rekening mee gehouden worden met het opzetten van deze projecten. Op die manier kan de effectiviteit en de kwaliteit van de maatschappelijke projecten worden verhoogd. Indirect wordt er dan een bijdrage geleverd aan het oplossen van maatschappelijke problemen in de Nederlandse samenleving.

De relevantie van dit onderzoek voor de wetenschap is dat het een toevoeging is op het beperkte aantal kwalitatieve onderzoeken naar succesfactoren van maatschappelijke projecten in de sport. Tijdens de zoektocht naar wetenschappelijke literatuur voor dit onderzoek is er nauwelijks materiaal gevonden dat op een kwalitatieve manier ingaat op de werkzame bestanddelen van maatschappelijke projecten in het voetbal. Vaak betreft het onderzoeken die beschrijven wat de resultaten zijn van een maatschappelijk project, maar er wordt zelden ingegaan waarom er bepaalde keuzen zijn gemaakt in de onderzoeksofzet. Het lijkt in deze onderzoeken alsof er op gevoel een project is samengesteld, er wordt niet verantwoord waarom bepaalde keuzen zijn gemaakt in de projectopzet.

Dit onderzoek moet er aan bijdragen dat er op een wetenschappelijke wijze dieper in wordt gegaan op de betekenisgeving van de betrokkenen aan maatschappelijke projecten. De uitkomsten van dit onderzoek kunnen gebruikt worden om bepaalde keuzes in een onderzoeksofzet beter te kunnen verantwoorden en/of de opzet beter af te stemmen op de doelgroep van het maatschappelijk project. Het vormt daarmee een aanvulling op de reeds bestaande literatuur ten aanzien van maatschappelijke projecten in het voetbal.

§1.7 Leeswijzer

Dit onderzoek is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 zal de onderzoeksaanpak besproken worden. Hierin wordt verantwoord welk onderzoeksperspectief wordt gehanteerd. Tevens bespreekt dit hoofdstuk de dataverzamelmethode en het analysekader

In hoofdstuk 3 wordt dieper ingegaan op het maatschappelijk verantwoord ondernemen bij betaald voetbalclubs in Nederland. Hier worden tevens de projecten besproken die aan bod komen in dit onderzoek.

Hoofdstuk 4 dient als theoretisch kader. Hierin worden theorieën aangehaald die de wetenschappelijke visie op maatschappelijke projecten bij betaald voetbalclubs ondersteunen.

In hoofdstuk 5 worden de resultaten van het onderzoek besproken aan de hand van verschillende thema's, en worden deze tevens geanalyseerd met behulp van de theorie uit hoofdstuk 4.

Het laatste hoofdstuk zal antwoord geven op de onderzoeksvragen waarbij uiteindelijk een conclusie getrokken wordt. Tot slot zal dit hoofdstuk afsluiten met een discussie en enkele aanbevelingen.

2. Onderzoeksaanpak

Om tot een beantwoording van de onderzoeksvragen te komen dient een aantal stappen te worden doorlopen. Als eerste wordt er een duidelijk perspectief weergegeven dat duidelijk maakt hoe het begrip betekenisgeving wordt geïnterpreteerd in dit onderzoek. Aan de hand van Weick (1995) worden een aantal aspecten van betekenisgeving benoemd die van belang zijn in dit onderzoek. Vervolgens wordt in de onderzoeksmethode het proces beschreven van documentanalyse via literatuurstudie, interviews, onderzoekspopulatie naar data analyse, wat een beeld geeft hoe uiteindelijk de hoofdvraag uit dit onderzoek beantwoord gaat worden.

§2.1 Onderzoeksperspectief

Dit onderzoek zal vanuit een interpretatief onderzoeksperspectief worden benaderd. Dit perspectief gaat er van uit dat er niet één werkelijkheid is, maar dat ieder persoon zijn eigen werkelijkheid heeft die wordt samengesteld door de waarde die de persoon hecht aan zijn leefwereld. De betrokkenen van de projecten bij de BVO's worden niet gezien als objecten, maar als actieve betekenisgevers, net als de onderzoeker. Er is tevens gekozen voor interpretatief onderzoek om te laten zien hoe bepaalde realiteiten sociaal geproduceerd en bewaard worden door middel van normen, rituelen en dagelijkse activiteiten (Deetz, 1996).

Dit is ook het geval met de betekenissen die personen geven aan de maatschappelijke projecten; deze betekenis is niet voor iedereen hetzelfde. Voor dit onderzoek is het interessant om te kijken of leden van de doelgroepen van de maatschappelijke projecten bepaalde elementen van het project een vergelijkbare betekenis geven. Deze elementen zouden dan de effectieve elementen van het project kunnen zijn. Er is dan niet sprake van een werkelijkheid, maar van een samengestelde werkelijkheid die niet perse hetzelfde hoeft te zijn voor alle betrokkenen van de maatschappelijke projecten, maar wel duidelijkheid verschaft voor buitenstaanders van de projecten.

De theorie die naar voren komt in het theoretisch kader is niet een theorie die normeert of classificeert. De keuze voor een interpretatief perspectief impliceert namelijk dat de theorie juist openstaat voor aanvullingen vanuit de geïnterviewden. De antwoorden op de onderzoeksvragen worden dus getracht te geven 'in samenspraak' met de interviewees. Het onderzoek zal proberen een verenigd beeld te schetsen van de betekenissen, met al zijn complexiteiten en contradicties (Deetz, 1996).

De onderzoeker zal in dit onderzoek zijn eigen betekenissen op de achtergrond moeten houden. Het gaat ook niet om de betekenis die de onderzoeker geeft aan de maatschappelijke projecten, maar om de betekenis die de betrokkenen en deelnemers geven. Wel kan de onderzoeker zijn denkbeelden over betekenisgeving verwerken in het onderzoek.

§2.2 Betekenisgeving door Weick

Betekenisgeving wordt in deze paragraaf verder geconceptualiseerd aan de hand van Weick (1995).

Karl E. Weick is sociaal-psycholoog en ziet organisaties niet als statisch gegeven, maar als 'uitkomst van zingeving aan de gevolgen van handelen' (Weick, 1995: 82). Zijn

aandacht gaat uit naar het proces van organiseren dat contextueel en relationeel bepaald wordt. Weick (1995) onderscheidt zeven karakteristieken van betekenisgeving. Deze eigenschappen zijn gekozen om de discussie rondom het begrip 'betekenisgeving' te verduidelijken. Andere redenen waarom juist deze eigenschappen zijn gekozen zijn de volgende: ze zijn toe te passen op de praktijk; elke eigenschap roept vragen op die relateren naar de andere zes eigenschappen; elke eigenschap heeft betrekking op 'actie' en 'context', wat belangrijke factoren zijn in betekenisgeving; en alle zeven eigenschappen kunnen min of meer opvolgend van elkaar worden gezien.

De zeven karakteristieken dienen als leidraad voor onderzoek naar betekenisgeving omdat ze vertellen wat betekenisgeving is, hoe het werkt, en waar het fout kan gaan. De eigenschappen zullen hieronder nader beschreven worden. Per eigenschap zal worden uitgelegd waarom deze belangrijk is voor het begrip betekenisgeving, en wat de waarde er van is voor dit onderzoek.

§2.2.1 Betekenisgeving en persoonlijke identiteit

Als eerste eigenschap benoemt Weick (1995) dat betekenisgeving verankerd is in het vormen van de identiteit van een persoon. Het vormen van de identiteit van een persoon gebeurt echter niet alleen in de persoon zelf. De betekenisgever is onderhevig aan invloeden van buitenaf gedurende het proces van betekenisgeving. Identiteiten worden gevormd middels het proces van interactie. Het veranderen van interacties doet de definitie van de identiteit van de betekenisgever automatisch ook veranderen. Wanneer de deelnemers aan de projecten geïnterviewd worden bestaat dus de mogelijkheid dat zij een ander beeld van zichzelf hebben gekregen door invloed van interacties die zij tijdens het project hebben gehad. Dit kan zijn met andere deelnemers, of met profvoetballers als rolmodellen. De interactie met andere personen, alsook de betekenissen die aan eerdere ervaringen zijn gegeven spelen een belangrijke rol in het vormen van de persoonlijke identiteit.

"Once I know who I am then I know what is out there" (Weick 1995: 20)

In de uitspraak hierboven zit een bepaalde causaliteit. Eerst moet de persoonlijke identiteit worden bepaald voordat er betekenis kan worden gegeven aan de omgeving. Maar de richting van de causaliteit gaat net zo vaak van de context naar de definitie van de identiteit als dat het vice versa gaat. Het vormen van de persoonlijke identiteit staat dus voorop in het proces van betekenisgeving.

§2.2.2 Terugkijkend naar het verleden

De volgende eigenschap van betekenisgeving is 'retrospective', oftewel terugkijkend in het verleden. Het idee van terugkijkende betekenisgeving komt van Schutz (in: Weick, 1995) zijn analyse van 'meaningful lived experiences'. Het belangrijkste woord in die zin is 'lived' oftewel beleefde, dit is verleden tijd zodat het de realiteit van mensen kan bevangen. Mensen kunnen alleen bevatten wat ze aan het doen zijn, wanneer ze terug kijken in de tijd op wat ze reeds gedaan hebben.

Met Schulz (in: Weick, 1995) in het achterhoofd trekt Weick (1995) een aantal conclusies. Ten eerste is het vormen van betekenissen een proces van aandacht, maar deze aandacht vestigt zich wel op hetgeen wat al gebeurd is. Ten tweede, omdat de aandacht op het verleden is gericht vanuit een specifiek punt (tijd, locatie), heeft alles wat op het moment zelf gebeurt invloed op hetgeen men ontdekt als men terug kijkt.

Ten derde heeft alles dat effect heeft op het herinneren van het verleden, effect op de betekenissen die worden gegeven aan het verleden. Betekenissen zitten niet vast aan de belevenis die centraal staat, integendeel, de betekenis staat in het licht van de aandacht die aan de belevenis gegeven wordt.

Wanneer de deelnemers aan de projecten bij de clubs gevraagd wordt wat zij als meest betekenisvol ervaren dan hoeft dit niet per definitie te betekenen dat dit ook het meest betekenisvolle belevenis voor alle deelnemers was. Het kan ook zijn dat de belevenis de meeste aandacht heeft gekregen van de deelnemer.

§2.2.3 Invloed uitoefenen op de omgeving

De derde eigenschap van betekenisgeving is de eigenschap dat mensen invloed hebben op hun eigen omgeving, en de omgeving invloed heeft op het handelen van de mens. Elke persoon maakt onderdeel uit van zijn eigen omgeving en is in staat om door middel van het uitoefenen van bepaalde handelingen invloed uit te oefenen op de omgeving. De omgeving reageert hierop, wat de handelingen van de persoon weer beïnvloed, dit is een continu proces. Actie is in feite het kernbegrip hier. Acties van de mens jegens zijn omgeving en vice versa.

Voor de betekenisgeving van de deelnemers aan de projecten kan dit betekenen dat deze tot stand komt mede door invloed van zichzelf op de omgeving. Het is niet alleen de omgeving van het project waar de deelnemers betekenis aangeven, maar de omgeving reageert ook op de deelnemers, wat weer tot een andere betekenisgeving van de deelnemers kan leiden. Om het kort te zeggen komt de betekenisgeving van de deelnemers tot stand door actie en reactie op de omgeving van het project (Weick, 1995).

§2.2.4 Sociaal

Het woord betekenisgeving kan mensen doen geloven dat de betekenisgeving plaats vindt op individueel niveau, dit is uiteraard niet het geval. Zoals hiervoor al te lezen was heeft ook de omgeving invloed op betekenisgeving, maar het gaat verder. De aanwezigheid van mensen is niet eens noodzakelijk om betekenisgeving een sociaal karakter te geven. Ook als mensen in zichzelf praten bijvoorbeeld, dan gebeurt dit voor een denkbeeldig publiek. Wat een persoon intern doet is contingent aan anderen. Sociale invloeden op betekenisgeving gebeuren dus niet alleen als er daadwerkelijk fysiek contact is. Dit komt ook terug in de symbolische interactietheorie (Blumer in Weick 1995).

Wetenschappers die zich bezighouden met betekenisgeving halen volgens Fine (Weick, 1995) vaak het begrip beeldspraak verbonden aan symbolisch interactionisme aan. Niet omdat het de onofficiële theorie van betekenisgeving is, maar omdat de theorie in feite een aantal belangrijke aspecten bevat: actie, interactie, interpretatie, betekenis, gezamenlijke actie en het begrip 'zelf'. Volgens Weick (1995) kan betekenisgeving beter begrepen worden als er meer aandacht wordt besteed aan de rol van rolmodellen, stereotypen en prototypen, in het proces van betekenisgeving.

De invloed van spelers, trainers, clublogo's, clubkleuren en dergelijke is dus erg van belang in dit onderzoek. De deelnemers aan de projecten kunnen ook door deze aspecten worden beïnvloed in hun betekenisgeving.

§2.2.5 Betekenisgeving stopt nooit, en is gefocust op cues

Betekenisgeving stopt of start nooit. De reden waarom het nooit stopt is omdat het ook geen startpunt heeft. Mensen bevinden zich altijd in een stroom van informatie, wat pas

informatie wordt op het moment dat mensen zich bewust gaan focussen op bepaalde aspecten van hetgeen dat gebeurd is (§2.2.2 *terugkijken naar het verleden*). Om betekenisgeving te kunnen begrijpen moet men aandacht hebben voor de wijze waarop mensen bepaalde momenten 'knippen' uit de voortdurende stroom van informatie, en uit het specifieke stukje bepaalde aanwijzingen halen.

Hoewel mensen zich in talrijke stromen van informatie bevinden, zijn ze zich daar nooit helemaal van bewust omdat de stromen nogal veel op elkaar lijken. De realiteit van een stroom komt pas aan het licht als deze onderbroken wordt. De onderbreking van een stroom bewerkstelligt namelijk een emotionele reactie, wat op zijn beurt de weg effent voor emotie om betekenisgeving te kunnen beïnvloeden. Dit is dan ook de reden dat het onderbreken van standaard situaties in verband wordt gebracht met het gevoel.

Een maatschappelijk project van een BVO is ook een onderbreking van de dagelijkse 'sleur' aan informatiestromen. Deze projecten vinden voor het grootste gedeelte plaats in een context die niet alledaags is (in nabijheid van de voetbalclub), met personen waar men niet alle dagen mee in aanraking komt (andere deelnemers, spelers, projectleiders). In die zin kan een project van een BVO al invloed hebben op de emoties en betekenisgeving van deelnemers, terwijl er nog geen inhoud is gegeven aan het project.

De aspecten van de context van het project kunnen volgens Weick (1995) worden gezien als een 'extracted cues', hier vrij vertaald naar aansprekende aanwijzingen. Deze cues zijn simpele bekende structuren die ten grondslag liggen aan het geven van betekenis aan grotere gebeurtenissen. Of een cue opgepikt wordt, wordt bepaald door de context. Dit gebeurt op twee belangrijke manieren.

Ten eerste bepaalt de context of een cue überhaupt wordt opgepikt. Is hij aansprekend genoeg? Wanneer gebeurtenissen worden opgepikt door mensen kan er pas betekenis aan worden gegeven. Zonder juiste context kunnen gebeurtenissen meerdere betekenissen hebben, en leiden tot geen of niet juiste, betekenisgeving. De context van betekenisgeving in dit onderzoek is de context van het maatschappelijke project. Aanwijzingen in deze context zouden clubkleuren, clublogo's of uitspraken van spelers kunnen zijn. Dit zal moeten blijken tijdens de interviews.

Ten tweede heeft de context ook effect op de manier waarop de cue vervolgens geïnterpreteerd wordt. Wanneer mensen beginnen actie te ondernemen doordat ze getriggerd worden door cues, creëren ze voor zichzelf tastbare uitkomsten van die actie in een bepaalde context. Dit helpt hen te ontdekken wat er gaat gebeuren, wat er verklaard moet worden en wat er vervolgens voor actie op moet worden ondernomen. Dit soort acties ondersteunen het denkbeeld wat een persoon heeft van een bepaalde gebeurtenis (Weick, 1995).

De deelnemers aan de projecten kunnen zich ook gaan gedragen naar de situatie. Zij zouden gedrag kunnen gaan vertonen wat ze normaal niet doen, maar in de context van het project wel. Deze volgorde kan ook worden beschreven middels het begrip 'Self-fulfilling prophecy'. Het is vooral interessant wat de mening van de betrokkenen van de club hier is (de projectleider). Hij kan meer zeggen over het vertoonde gedrag van de deelnemers tijdens het project, en of dit veel verschilt met het gedrag voorafgaand aan het project.

§2.2.6 Geloofwaardigheid boven objectiviteit

De zevende eigenschap die Weick (1995) aanhaalt is dat betekenisgeving niet gestoeld is op feiten. Betekenisgeving is gebaseerd op aannames, het vindt zijn oorsprong in subjectieve waardeoordelen die op een bepaald moment in het verleden door iemand

zijn gemaakt. Objectieve betekenissen bestaan niet, omdat een betekenis voor iedereen verschillend is, en door de tijd heen kan veranderen. Hier dient ook rekening mee te worden gehouden bij het analyseren van de interviews. Niet elke persoon geeft dezelfde betekenis aan dezelfde belevenissen, maar wellicht zijn er wel enigszins vergelijkbare betekenissen gegeven. Dit zal echter nog moeten blijken na afloop van de interviews. Meerwaarde voor betekenisgeving hebben aspecten zoals mythes, metaforen, fabeltjes en paradigma's. Elk van deze aspecten bevat een goed verhaal, en de verhalen zijn blauwdrukken en producten van eerdere betekenisgevingen. Ze verklaren en ze zetten aan tot actie. En dat zijn twee belangrijke begrippen in het proces van betekenisgeving, waar geloofwaardigheid de voorkeur krijgt boven objectiviteit (Weick, 1995). Wanneer mensen geloven in een bepaald gedachtegoed dan zullen zij hier eerder ook naar handelen, zo ook in de projecten van de clubs. De deelnemers zullen als liefhebber van de club en/of het voetbal eerder geneigd zijn het verspreide gedachtegoed van het project te volgen en zich hiernaar te gedragen.

§2.2.7 Samenvatting

Betekenisgeving is voor elke persoon, in elke situatie anders. De zeven eigenschappen die Weick (1995) benoemt, geven invulling aan het proces dat leidt tot betekenisgeving. Betekenisgeving is een continue proces dat geen begin en geen einde heeft. Door interactie met andere personen en andere contexten pikt men aanwijzingen op waaraan in een later stadium met terugwerkende kracht betekenis wordt gegeven. Deze aanwijzingen hoeven niet perse via fysiek contact opgepikt te worden maar kunnen ook via non-verbale communicatiekanalen als symbolen worden herkend. Hier sluit de theorie uit volgende hoofdstukken ook op aan.

Betekenisgeving is tevens subjectief van aard omdat het constant verandert door de interactie met anderen en de handelingen die de betekenisgever uitvoert. Er bestaat geen objectieve betekenisgeving, de geloofwaardigheid wordt geprefereerd boven de feitelijkheid. Dit is ook tevens een aspect waar de rol van mythes, symbolen en paradigma's naar voren komt. Betekenisgeving heeft vooral betrekking op de emotie en het geloof van de betekenisgever.

In dit onderzoek dient met al deze aspecten rekening gehouden te worden. Vooral tijdens het interpreteren van de uitkomsten van de interviews dienen deze eigenschappen in acht te worden genomen. Een eenduidige objectieve conclusie kan niet getrokken worden op basis van de uitspraken van de interviewee's, simpelweg omdat betekenisgeving subjectief van aard is, en per persoon verschillend. Tevens komt de theorie van Weick (1995) van pas om beter grip te krijgen op uitspraken van de interviewee's over de sociale opzet van de projecten bij de clubs.

§2.3 Onderzoeksmethode

Nu het onderzoeksperspectief helder is weer gegeven en tevens duidelijk is op wat voor manier betekenisgeving wordt geïnterpreteerd, kan er verder worden gekeken hoe het onderzoek wordt uitgevoerd. Zoals reeds eerder gemeld zullen er interviews worden afgenomen nadat er een documentanalyse en literatuurstudie is uitgevoerd. De interviews zullen vervolgens worden geanalyseerd op bruikbare data welke verwerkt kan worden in de resultaten van dit onderzoek.

§2.3.1 Documentanalyse

Het doel van de documentanalyse is vooral om meer inzicht te krijgen in de uitkomsten en resultaten van maatschappelijke projecten die in aanmerking kunnen komen voor dit onderzoek. De onderzoeker richt zich hier vooral op Nederlandse betaald voetbalclubs. Hierbij valt te denken aan evaluaties die gedaan zijn na afloop van maatschappelijke projecten bij voetbalclubs in de Ere- of Eerste divisie. Tijdens deze analyse zal tevens worden gekeken wanneer er sprake is van een succesvol project. Zijn er projecten in Nederland waar men vooraf een duidelijke doelstelling heeft geformuleerd, en men na verloop van tijd heeft onderzocht of deze doelstelling ook behaald is? Voor dit onderzoek is het vooral van belang om met feiten aan te kunnen tonen dat een project succesvol is geweest in het veranderen van het gedrag van de deelnemers.

Voor dit onderzoek zijn de volgende documenten geanalyseerd:

- 'Verder met markt, milieu, mens' (VNO-NCW, 2001)
- Projectplan Cambuur Werkt!, (sc Cambuur, 2009)
- Beleidsplan sc Cambuur, (sc Cambuur, 2008)
- Projectplan Scoren door Scholing, (Vitesse, 2007)
- Projectplan Niemand Buitenspel, (Meer dan Voetbal, 2008)
- Jaarverslag seizoen 3 Teamplay@NAC (Eland, et. al., 2008)

§2.3.2 Literatuurstudie

Tijdens de literatuurstudie zal de onderzoeker trachten een theoretisch kader te scheppen dat een scherpere focus geeft voor het onderzoek. Deze theorie zal een deductief karakter hebben wat wil zeggen dat er vanuit een algemene beschouwing rondom het onderwerp wordt toegewerkt naar een specifiek kader. Dit kader biedt op zijn beurt inzichten in thema's die als basis kunnen dienen voor de interviews. Tevens kunnen de resultaten van de interviews beter geïnterpreteerd worden met behulp van de opgebouwde theorie.

§2.3.3 Interviews

In dit onderzoek is gekozen om de kwalitatieve data te vergaren door middel van interviews. Voor dit middel is gekozen omdat bij interviews op een gerichte manier gevraagd kan worden naar de betekenisgeving van de geïnterviewden. Nadruk wordt hier gelegd op het in eigen woorden uit kunnen leggen van de persoonlijke betekenisgeving door de betrokkenen. Taal wordt gezien als een instrument waarmee we betekenissen maken, het is dus belangrijk dat wordt toegestaan dat de betrokkenen hun betekenissen ook kunnen uiten op een manier waarop ze dat normaal gesproken ook zouden doen (Henn, et. al., 2006). De aard van de interviews zal semi-gestructureerd zijn. Dit betekent dat er vooraf een topiclijst wordt opgesteld van relevante onderwerpen die tijdens het interview aan bod moeten komen. Deze topics hebben betrekking op de onderzoeksvragen en de daarop volgende theorie. Het is echter onmogelijk dat de interviews zo gestructureerd blijven dat alleen deze topics aan bod komen. Het is juist de bedoeling dat de interviews een kleinschalig, flexibel en vrij ongestructureerd karakter krijgen, maar wel intensief worden gevoerd. De nadruk tijdens deze interviews ligt op betekenisgeving van de respondenten, niet op de zorgen van de onderzoeker (Henn, et. al., 2006).

Alle geïnterviewde personen, zowel projectleiders als deelnemers, vonden het geen enkel probleem om mee te werken aan een interview. De interviews zijn allen in een rustige setting afgenomen, en voor elk interview is ruim de tijd genomen. De deelnemers hadden verschillende achtergronden, variërend van jeugddetentie in het verleden tot dak- en thuisloosheid. Deze achtergrond maakte het soms lastig om inzicht te krijgen in de belevingswereld van de geïnterviewde. Echter, de meeste deelnemers konden hun antwoorden goed onderbouwen, enkelen waren erg lastig te interviewen. Uiteindelijk heeft ieder interview informatie opgeleverd dat bruikbaar was voor het onderzoek. Voor alle deelnemers gold tevens dat het de eerste keer was dat ze deelnamen aan een maatschappelijk project bij een BVO.

§2.3.4 Onderzoekspopulatie

Er wordt gestreefd naar het interviewen van 15 personen, dit is kleinschalig opgezet dat ook wenselijk is bij interviews in het kader van interpretatief onderzoek (Henn, et. al., 2006). De persoonlijke ervaringen van de onderzoeker zullen in eerste instantie moeten leiden tot het bepalen van een drietal mogelijke succesvolle projecten. Vervolgens zal op basis van evaluaties van de projecten door de clubs, of aanverwante partijen (documentanalyse), worden bepaald of de projecten succesvol zijn. Mochten deze projecten succesvol zijn, zullen de projectleiders benaderd worden voor het afnemen van interviews bij betrokkenen van het project. In dat geval worden er per project vijf interviews afgenomen. Hierbij zal een interview worden afgenomen bij een projectleider, en vier interviews bij deelnemers aan de projecten.

Deze schifting is gemaakt omdat het de onderzoeker vooral gaat om de betekenisgeving van de deelnemende personen aan de projecten. Zij beschikken over de (onbewuste) persoonlijke informatie waarom een maatschappelijk project zoveel impact op hen heeft. Ook kunnen deze personen aangeven in wat voor situatie zij zaten voorafgaand aan het project, en of het project een positieve invloed heeft (gehad) op hun gedrag. De nadruk in het vinden van geschikte personen om te interviewen zal dan ook liggen op de participerende personen aan de projecten.

Leeftijd, sekse of etniciteit spelen geen rol bij het selecteren van deze interviewee's. Enige criteria is dat de personen deelnemen aan een maatschappelijke project.

De mensen aan de aanbodzijde van het project kunnen slechts bevestigen, of aanvullingen geven, betreffende mogelijke betekenisvolle elementen. Zij kunnen echter zelf weinig uitspraken doen over de impact van bepaalde elementen, omdat zij zelf niet tot de doelgroep behoren. Selectie criterium om in aanmerking te komen voor een interview is dat deze personen in directe nabijheid zich bezighouden met de deelnemers tijdens het project. De voorkeur gaat hier uit naar projectleiders.

§2.3.5 Data Analyse

Alle interviews worden in eerste instantie opgenomen met een digitale audiorecorder. Deze opgenomen bestanden worden vervolgens letterlijk uitgetypt zodat het exacte taalgebruik op papier komt.

Uiteindelijk zullen er dan 15 uitgewerkte interviews op papier staan welke worden gebruikt voor de verdere analyse. Middels het programma MaxQDA worden de teksten geanalyseerd op thema's die in meerdere interviews naar voren zijn gekomen. Deze thema's worden allen gecodeerd in het programma zodat er later, per thema, een overzicht kan worden gegeven van alle relevante uitspraken uit de interviews.

In lijn met de theorie van Weick (1995), en het interpretatieve perspectief van het onderzoek zal er echter met een aantal aspecten rekening gehouden moeten worden. Tijdens het interpreteren van de thema's zal geprobeerd worden zo dicht mogelijk bij de betekenisgeving van de betrokkenen te blijven. De indeling in veelvoorkomende thema's kan de indruk wekken dat er generaliseerbare conclusies zijn te trekken uit de betekenisgeving van de betrokkenen. Dit onderzoek hecht grote waarde aan het situationele en interactieve proces van individuele betekenisgeving. Dit proces is echter niet te vangen in generaliseerbare voorspellingen en onafhankelijke variabelen.

De veelvoorkomende thema's zullen vervolgens worden geïnterpreteerd en geanalyseerd met behulp van de (in hoofdstuk 4) geformuleerde theorie. Op basis van deze analyse kunnen er in de conclusie uitspraken gedaan worden die de richting van de betekenisgeving van de betrokkenen beschrijft.

In het volgende hoofdstuk worden de projecten besproken waar de interviews afgenomen zullen worden. Maar eerst wordt er besproken wat er nu precies verstaan wordt onder MVO, en hoe dat zich uit bij voetbalclubs.

3. De opkomst van MVO bij voetbalclubs

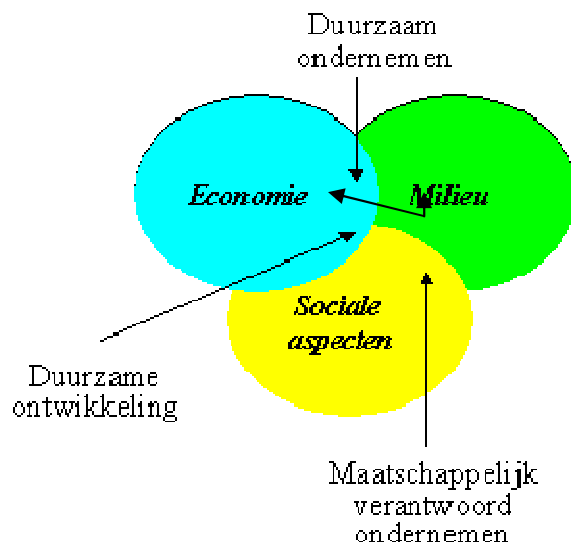
Voordat in het volgende hoofdstuk dieper ingegaan wordt op de theorie achter de werkzame bestanddelen van projecten bij BVO's, zal in dit hoofdstuk eerst een tussenstap worden gemaakt. Om duidelijk te krijgen wat er precies verstaan wordt onder maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) in het algemeen, en hoe dat zich vervolgens uit bij voetbalclubs, zal er hier verder in worden gegaan op de theorie achter het begrip MVO. Ten slotte komt een aantal projecten van BVO's aan de orde die zijn gebaseerd op MVO. Hier zullen ook de resultaten van deze projecten beschreven worden.

§3.1 Wat is MVO precies?

Wie op zoek gaat naar een passende definitie voor het begrip maatschappelijk verantwoord ondernemen komt ook termen tegen als duurzaam ondernemen en duurzame ontwikkeling. Het is echter onduidelijk wat er mee bedoeld wordt. Is duurzaam ondernemen onderdeel van maatschappelijk verantwoord ondernemen? Heeft duurzame ontwikkeling hoofdzakelijk betrekking op milieuaspecten?

In de rapportage *'Verder met markt, milieu, mens'* van VNO-NCW (2001) wordt een poging ondernomen deze begrippen uit elkaar te trekken. In het maken van het onderscheid tussen deze begrippen wordt gebruik gemaakt van drie cirkels:

- *Duurzaam ondernemen* speelt zich af op de overlapping tussen milieu en economie.
- *Maatschappelijk ondernemen* bevindt zich op het grensvlak van economie en sociale aspecten.
- *Duurzame ontwikkeling* of echt maatschappelijk ondernemen bevindt zich in het middelpunt, waar de drie cirkels elkaar overlappen. (VNO-NCW, 2001))

Definitie van MVO is volgens de Sociaal-Economische Raad (SER) (SER, 2008): "het bewust richten van de ondernemingsactiviteiten op lange termijn waardecreatie in drie dimensies: markt (het economisch rendement), mens (de gevolgen voor de mens, binnen en buiten de onderneming) en milieu (de effecten op het natuurlijk leefmilieu). (SER, 2008)

Vanuit SMDV worden deze drie dimensies tevens omarmt. De gevolgen voor de mens, binnen en buiten de ondernemen staan voorop, gevolgd door het economisch rendement. Clubs mogen er best financieel op vooruit gaan als gevolg van MVO, maar het kan niet het enige doel zijn. Het verbeteren van het natuurlijk leefmilieu komt op de laatste plaats omdat het milieu geen intrinsieke waarde is van het spel voetbal an sich.

§3.2 MVO anno 2008

De laatste jaren zijn er de nodige ontwikkelingen rondom MVO geweest. Eind 2006 publiceerde Harvard Business Review een artikel van Porter en Kramer (2006), die de huidige manier van MVO bekritiseerde. De aanleiding van MVO is in hun ogen niet het resultaat van toenemend maatschappelijk bewustzijn van ondernemers, maar van succesvolle interventies van consumenten en activisten. Voorbeelden hiervan zijn enerzijds de consumentenboycot die Nike begin jaren '90 trof, toen duidelijk werd in welke barre omstandigheden het sportmerk zijn spullen liet produceren en anderzijds richten activisten hun pijlen op grote organisaties teneinde maatschappelijke vraagstukken op de agenda te zetten.

Om de publieke opinie positief te beïnvloeden, begonnen ondernemingen op grote schaal met MVO. Echter vertoonde de toepassingen die de ondernemingen kozen in de ogen van Porter en Kramer (2006) de nodige gebreken. Het MVO-beleid verschilde in de meeste gevallen enorm met de core business van een bedrijf. In plaats van strategische keuzes, bestond MVO uit opportunistische maatregelen die vooral gericht waren op PR en media campagnes. Op deze manier, zo oordelen Porter en Kramer (2006), is MVO voor ondernemingen niet van toegevoegde waarde, sterker nog: het kost alleen maar geld.

Porter en Kramer (2006) stelden dat de MVO aanpak van ondernemingen gekoppeld moet worden aan de core business. Ondernemingen zouden op strategisch niveau keuzes moeten maken door te bekijken aan welke maatschappelijke problemen zij vanuit hun kerncompetenties het meest effectief een bijdrage kunnen leveren in het bestrijden ervan. Een mooi voorbeeld van het inzetten van de eigen kerncompetenties is de samenwerking van TNT Post met het Wereld Voedselprogramma (WFP). TNT ondersteunt het WFP met haar logistieke vaardigheden, zodat het voedsel daadwerkelijk terecht komt bij de mensen in nood.

Porter en Kramer (2006) hebben met hun raamwerk een nieuwe dimensie toegevoegd aan de ontwikkeling van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen. In plaats van enkel charitatieve activiteiten op te zetten, kan er een situatie gecreëerd worden waarin zowel het bedrijf als de maatschappij de vruchten plukken van effectief MVO beleid.

§3.3 Maatschappelijk verantwoorde clubs in Nederland

De maatschappelijke betrokkenheid van voetbalclubs door de jaren heen vertoont grote gelijkenissen met de lezing van Porter en Kramer (2006) zoals hiervoor uiteengezet is. Een belangrijk onderscheid dat gemaakt dient te worden is het verschil tussen liefdadigheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen. Er zijn tal van clubs die al jarenlang hun medewerking verlenen aan diverse vormen van liefdadigheid: bijvoorbeeld het bezoeken van kinderverziekenhuizen, het ambassadeurschap van goede doelen en in sommige gevallen zelfs voetbalacademies in anderen continenten. Hoewel deze activiteiten zonder twijfel zeer sympathiek zijn en vanuit goede bedoelingen worden geïnitieerd, zijn deze activiteiten zeer opportunistisch en niet ingebed in een structurele maatschappelijke aanpak. Zoals Porter en Kramer (2006) het zouden zeggen

hebben deze activiteiten weinig tot geen toegevoegde waarde, dat terwijl ze in de meeste gevallen wel tijd en geld in beslag nemen.

Stichting Meer dan Voetbal stimuleert clubs om vanuit hun kerncompetenties, structurele maatschappelijke projecten op te zetten in hun directe omgeving. Onder de kerncompetenties van voetbalclubs verstaat SMDV dat de clubs hun rolmodellen (spelers/trainers), de faciliteiten (stadion en velden), het netwerk (businessclub) en het organiserend vermogen, gebruikt om maatschappelijke projecten op te zetten. Desalniettemin heeft ook het spel voetbal zelf een aantal kerncompetenties: het is gezond, de deelnemers moeten presteren binnen ondergrenzen (spelregels), en iedereen kan er aan mee doen. Wanneer een club zijn eigen kerncompetenties gebruikt, aansluitend op de competenties van het voetbal zelf wordt er met toegevoegde waarde MVO bedreven door de voetbalclubs (Meer dan Voetbal, 2009). Een aantal clubs is al enige tijd op deze wijze actief, en voor dit onderzoek worden hier een drietal projecten uitgekozen die volgens de filosofie van Porter en Kramer (2006) zijn opgezet, en succesvol blijken te zijn.

De projecten en de successen worden hieronder beschreven.

§3.3.1 Cambuur Werkt, sc Cambuur

Een deel van de doelgroep jongeren tot 27 jaar met een uitkering reageert niet of nauwelijks op oproepen door de gemeente en heeft een extra duwtje in de rug nodig als het gaat om activering, re-integratie en/of participatie. Gemeente Leeuwarden, sc Cambuur en FourstaR Reintegratie hebben om die reden een geïntegreerd voorprogramma ontwikkeld waarin diverse elementen zoals sport, beweging, voeding, beroepsoriëntatie, werkveldverkenning, sociale vaardigheden in een compact, maar intensief programma zijn samengebracht. Er wordt elke ronde gestreefd naar een projectgroep met 15 deelnemers (sc Cambuur, 2008).

Het doel is om de jongeren een maand lang deel te laten nemen aan een intensieve empowerment training bij voetbalclub sc Cambuur. Hier wordt gewerkt aan een positief zelfbeeld, het eigen lichaam en de leefstijl. Tevens wordt georiënteerd op beroepen en opleidingen waardoor ze goede keuzes kunnen maken voor nu en in de toekomst. Daarnaast is het project bedoeld als een activerings- en disciplineringsinstrument met als basis-insteek positieve aandacht voor het individu in combinatie van eigen verantwoordelijkheid voor werk en inkomen.

Het uiteindelijke doel van de training is om jongeren in een korte periode klaar te stomen voor een leer-/werk traject waarbij de inhoud wordt afgestemd op de individuele mogelijkheden. De opleiding kan variëren van niveau 1 t/m niveau 3.

De gemeente Leeuwarden streeft er naar om het aantal mensen dat nu nog gebruik maakt van de bijstandswet drastisch te verminderen. Zij gaan er vanuit dat de meeste jongeren dolgraag aan het werk willen en dat 90% van de deelnemers kan uitstromen uit de bijstand. Dit cijfer is niet officieel vastgelegd, omdat het de gaat om een pilot van drie projectrondes. Deze pilot is in september 2008 van start gegaan waarin twee projectrondes zijn doorlopen. Na deze twee rondes blijkt dat 27 van de 29 deelnemers doorstroomt richting een vervolgopleiding of een baan (sc Cambuur, 2009).

§3.3.2 Scoren door Scholing, Vitesse

Sinds september 2007 bestaat in Arnhem het project Scoren door Scholing. Het project is een samenwerkingsverband tussen stichting Vitesse Betrokken, gemeente Arnhem en ROC Rijn IJssel. Het project is bedoeld om jongeren tussen de 17 en 23 jaar een duwtje in de rug te geven en ze te coachen terug naar het onderwijs, het vinden van een passende baan of een combinatie van beide.

De deelnemers binden zich voor 10 cursusweken aan het project waarbij de eerste 5 weken plaatsvinden in het Supportershome van Vitesse. Hier wordt door deskundige docenten/coaches intensief gewerkt aan de juiste arbeids- en gedragshouding. Er worden testen afgenomen door Rijn IJssel zodat de deelnemer een beeld krijgt van zijn/haar interesses en van de mogelijke valkuilen. Hierdoor krijgt de deelnemer een beter zelfbeeld en kunnen betere toekomstgerichte keuzes worden gemaakt. Tijdens deze periode worden de deelnemers gekoppeld aan een selectiespeler van Vitesse. Deze spelers onderhouden wekelijks contact met de deelnemers en waar mogelijk stimuleren en motiveren zij de deelnemers om het project tot een goed einde te brengen. De deelnemers kunnen gedurende de projectperiode de thuiswedstrijden van Vitesse bezoeken om zo de spelers te supporten.

Met het verkregen inzicht in de deelnemers worden er geschikte stagebedrijven gezocht. Hierbij wordt er nadrukkelijk een beroep gedaan op de Business Club Vitesse Gelredome. Daarnaast wordt ook het netwerk van de samenwerkingspartners ingezet bij het vinden van het gewenste stagebedrijf. De stagedocent introduceert de jongere bij het stagebedrijf waarbij eventuele aandachtspunten en/of uitdagingen uitgebreid worden besproken.

Voorafgaand aan dit project zijn er tevens geen 'harde' doelstellingen afgesproken. Het doel is vooral om een zo groot mogelijk gedeelte van de deelnemers richting een opleiding of baan te leiden. De afgelopen jaren hebben bewezen dat dit ook lukt. 85% van de deelnemers gaat na het project verder met een opleiding of aan het werk. (Vitesse, 2008)

§3.3.3 Get Started, NAC

Het project Get Started werkt op een vergelijkbare manier als voorgaande projecten. Get Started is een project om jongeren van 16 t/m 23 jaar te stimuleren weer naar school te gaan. En, als dat niet lukt, hen aan een baan helpen. De achterliggende gedachte is dat het voor een plek op de arbeidsmarkt belangrijk is dat jongeren een (betaalde) baan of stageplek kunnen vinden. Dit om de nodige ervaring op te doen of weer naar school gaan om een startkwalificatie te halen (Eland, et. al., 2008).

De businessclub van NAC is tevens betrokken bij het project. Naar aanleiding van een capaciteiten- en beroepsoriëntatietest wordt bij de deelnemers gekeken voor welk werkveld zij geschikt zijn. Vervolgens wordt vanuit de businessclub een bijpassend bedrijf gekozen waar de deelnemer vervolgens kan stage lopen.

Het project is nieuw bij NAC. Maar daarom niet minder interessant. In grote lijnen heeft men bij NAC een vergelijkbaar project als bij Vitesse en sc Cambuur. Get Started wijkt echter af van voorgaande projecten doordat er nauwelijks lichamelijke activiteiten

plaats vinden én er vindt geen contact plaats met de spelers. Interessant wordt hier dan ook wat de toegevoegde waarde van NAC is in dit project volgens de betrokkenen.

§3.4 Resumé

In dit hoofdstuk is ten eerste behandeld wat maatschappelijk verantwoord ondernemen inhoudt. Met de conceptualisering van dit begrip in het achterhoofd werd door Porter en Kramer (2006) gesteld dat organisaties hun kernkwaliteiten moeten inzetten willen zij succesvol maatschappelijk ondernemen. De kernkwaliteiten van de BVO's zijn volgens de filosofie van SMDV beschreven. Vervolgens werden de succesvolle projecten van Nederlandse clubs besproken welke ook onderzocht gaan worden in dit onderzoek.

Voor dit onderzoek is het vooral van belang dat het succes van de maatschappelijke projecten van de clubs is aangetoond. Dit succes zal nader onderzocht worden door interviews af te nemen met de betrokkenen van de clubs. Om de uitkomsten van deze interviews beter te kunnen interpreteren wordt er een theoretisch kader gevormd dat dieper ingaat op werkzame mechanismen van sociale interacties in betekenisvolle ervaringen. Deze theorie komt aan bod in het volgende hoofdstuk

4. Van symbolen tot interactie rituelen

In dit theoretisch kader zullen een aantal theorieën worden behandeld die de focus op dit onderzoek kunnen aanscherpen. Deze verscherpte focus kan bijdragen aan het formuleren van de topics die tijdens de interviews behandeld kunnen worden. Het kader kan tevens ondersteunen bij het interpreteren van de betekenissen die door te interviewen personen worden gegeven aan de maatschappelijke projecten. Zoals gezegd is er niet een werkelijkheid te formuleren dus zal er een eigen visie moeten zijn om toch enige conclusies te kunnen trekken uit de betekenisgeving van anderen.

De theorieën die worden behandeld liggen in het verlengde van de visie op betekenisgeving door Weick (1995). Betekenisgeving is volgens hem sociaal van aard, en is telkens onderhevig aan invloeden van buitenaf, hetzij door de context, hetzij door sociale interactie met andere personen. De onderzoeker is van mening dat de opzet van de maatschappelijke projecten mogelijkheden biedt om verder in te gaan op het sociale en symbolische karakter van de projecten. Het sociale karakter omdat de deelnemers in groepen deelnemen aan de projecten, het symbolische karakter omdat de context van de projecten geen alledaagse context is, maar iets betekenisvol symboliseert. Maar bestaan er theorieën die deze denkwijze kunnen onderbouwen? Zo ja, op wat voor manier bieden deze theorieën dan aanknopingspunten die kunnen worden verwerkt in de topiclijst voor de interviews? In de komende paragrafen zal aansluiting worden gezocht bij dit gedachtegoed.

§4.1 Sport gezien als ritueel

De wijze waarop tegen voetbal aan wordt gekeken door de onderzoeker is erg van belang in dit onderzoek. Voetbal loopt namelijk als een rode draad door de projecten van de clubs, en zou van enorme betekenis kunnen zijn voor de deelnemers. Voetbal zou met andere woorden, in deze projecten, kunnen worden gezien als een middel om een bijdrage te leveren aan het oplossen van maatschappelijke problemen. Maar waarom heeft deze sport zoveel aantrekkingskracht op mensen uit alle lagen van de bevolking?

De visie die wordt gevoerd in dit onderzoek vindt zijn herkomst in een theorie van Susan Birrell (1981). Zij ziet sport (voetbal) als een significant aspect van de samenleving vanwege de rituele kenmerken die het bezit. Een aantal redenen maken deze theorie zo toepasbaar op dit onderzoek.

Ten eerste vindt de (rituele) oorsprong van sport plaats in religieuze festivals en ceremonies. Men kan dus stellen dat rituelen aan de basis stonden van sport. Denk hierbij aan de spelen in het oude Romeinse Rijk, of de opzet van de huidige Olympische Spelen. Openings- en afsluitingsceremonies zijn niet weg te denken bij dit soort evenementen. In de loop der tijd is de religieuze betekenis van sport echter afgenomen, maar de verschillende vormen van de sportactiviteiten zijn blijven bestaan, klaar om nieuwe betekenis te worden gegeven. Dit is een interessant gegeven voor dit onderzoek, vooral de uitspraak dat de vorm van sportactiviteiten blijft bestaan is van waarde. Onder de vorm kunnen we namelijk verstaan: het stadion, de sporters, het clublied, de toeschouwers, het spel. Als deze van oorsprong rituele aspecten van sport betekenis kunnen hebben voor mensen op een niet-religieuze manier dan is dit een kwaliteit die de sport bezit, en niet de religie.

Ten tweede benadrukt de rituele kracht van sport de verklaring dat zowel individuen kracht kunnen putten uit sport, maar dat sport ook waarde heeft voor de samenleving als geheel. Voetbal zelf heeft een aantal intrinsieke waarden die voor elk individu van nut zijn. Het is gezond, je leert mensen kennen, het draagt bij aan het ontwikkelen van normen en waarden besef en het is ook nog eens leuk om te doen. Dit zijn positieve waarden die benut kunnen worden voor de maatschappelijke projecten. De negatieve waarden zoals: hooligans, agressiviteit op de velden of blessures door de sport, kunnen bestreden worden door de nadruk te leggen op de positieve waarden. Een andere waarde die voetbal heeft is zijn uitstraling. Elk jaar komen er miljoenen mensen naar de stadions, en profvoetballers zijn helden in de ogen van velen. Deze kracht van voetbal kan worden gebruikt voor het tot stand komen van een betere samenleving (zie §1.1).

De theorie van Birrell (1981) dat sport een belangrijk alledaags ritueel is kan het beste worden uitgelegd door twee theorieën te combineren: Emile Durkheim's *social theory of religion* (Durkheim, 1915), en Erving Goffman's *ideas of everyday life interaction rituals as significant social ceremonies* (Goffman, 1956). Deze twee theorieën zullen hieronder worden besproken met de relevantie voor dit onderzoek.

§4.1.1 Rituelen en symbolische systemen

De conceptuele definities van rituelen, en het daaraan gerelateerde concept van symbolische systemen zijn het meest bekend uit Durkheim's *The elementary Forms of the Religious Life* (Birrell, 1981). Hierin heeft Durkheim de visie dat religie eerder een sociale dan een psychologische belevenis is. Volgens Durkheim is het religieuze proces verdeelt in twee aspecten: overtuigingen en leidraden (rites). Overtuigingen zijn bepaalde meningen en komen voor in betekenisgeving. Leidraden zijn volgens Durkheim vaststaande manieren van handelen.

Symbolen zijn eigenlijk, simpel gezegd, dingen die staan voor iets abstracters (Birrell, 1981). Het zijn boodschappen die ergens voor staan, die dienen als de aspecten waaraan betekenis wordt gegeven in rituelen. Deze verklaring van symboliek zou goed van pas kunnen komen bij het analyseren van de betekenis die de deelnemers geven aan de rol en de context van de BVO in het project.

Rituelen zijn dynamische processen die symbolen samenvoegen in het systeem. Dit symbolische systeem bestaat uit drie elementen:

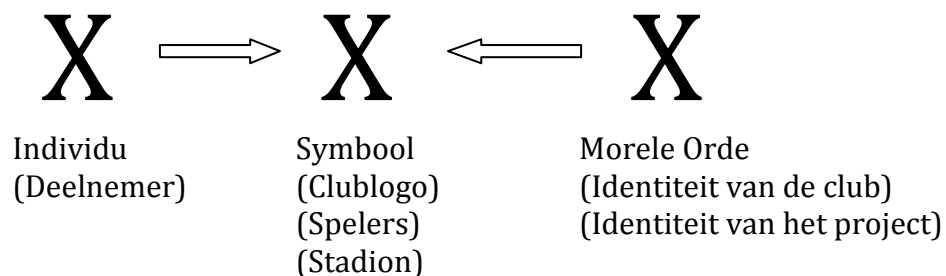
- Het individuele lid van een gemeenschap. In het geval van de projecten zijn dit de deelnemers aan de projecten
- De morele orde van de gemeenschap, oftewel het heilige: de waarden die speciaal zijn voor de gemeenschap en respect verdienen. Dit is de identiteit van de club, of de waarden en normen die tijdens het project bij de BVO centraal staan.
- Het symbool, een representatie van het heilige wat tevens een brug slaat tussen de individu en de morele orde. Het clublogo, de spelers, de kleuren van de club of de projectleiders zijn hier een voorbeeld van

Omdat het voor een deelnemer aan de projecten lastig is om zijn toewijding te geven aan het abstracte principe dat de club, of het project, vertegenwoordigt (de identiteit), zijn de symbolen van de club een cruciaal element in dit systeem. De symbolen zijn een collectieve representatie omdat ze dienen als een concrete vertegenwoordiging van de

waarden waar de deelnemers voor staan en waar ze hun gedeelde identiteit aan ontlennen.

Daar komt bij dat er achter de maatschappelijke projecten van de clubs een diepere betekenis zit dan in de identiteit van de club opgesloten zit. Een project met als doelstelling om vroegtijdige schoolverlaters terug te leiden richting scholing of de arbeidsmarkt (sociale integratie), hoeft niet altijd overeen te komen met de identiteit van de club. Met andere woorden, de identiteit van de club kan voor de aantrekkingskracht richting het project zorgen, en het project zijn jasje geven. Maar de diepere betekenis achter het project, behoort wel tot het project zelf.

Figuur 1: Schema theorie Durkheim (Birrell, 1981)

In bovenstaand model wordt in twee richtingen betekenis gegeven aan het symbool. Vanuit de morele orde wordt het symbool geladen. De identiteit van de club en/of het project geven lading aan het symbool, wat gebruikt kan worden (bewust dan wel onbewust) om een bepaalde boodschap over te brengen. Vanuit de andere richting wordt betekenis gegeven door de deelnemers aan het symbool, het symbool wordt gelezen. Aan deze zijde wordt de boodschap geïnterpreteerd door de individuen, en vindt de betekenisgeving plaats. Afgaand op bovenstaand model is het voor de clubs dus van belang dat ze hun symbolen laden met de juiste boodschap, wat uiteindelijk mede tijdens de projecten, zijn uitwerking kan hebben.

“Voetbalstadions zijn de kathedralen van de moderne tijd. Wat zich afspeelt op en rond het veld heeft steeds meer weg van liturgie: steeds weer dezelfde gebaren, handelingen en gezangen, bezwerende teksten van trainers en spelers voor- en achteraf, uitgegroot door een buitenproportionele media-aandacht en aan stervelingen uitgelegd door een leger van commentatoren en experts.” (Derks, 2009)

Volgens Durkheim moet religie niet gezien worden als een theologisch, filosofisch of psychologisch fenomeen, maar als een beleving die vooral sociaal van nature is (Birrell, 1981). De content van het symbolische systeem is daarin niet perse sociaal, maar het proces en het ceremoniële effect zijn in grotere mate belangrijk voor het tot stand komen van religie.

De social theory of religion (Durkheim, 1915) concentreert zich dus op het sociale aspect van de rituelen. Wanneer er wordt uitgegaan van de grote symbolische waarde van de projecten voor de deelnemers, dient ook het sociale aspect meegenomen te worden in het onderzoek. Dit lijkt hier zeker op zijn plek te zijn ten aanzien van de opzet van de projecten. Tijdens alle te onderzoeken projecten nemen de deelnemers in groepsverband deel aan het project, dat de sociale interactie ten gunste kan komen. Of

de deelnemers het sociale aspect kunnen waarderen zal moeten blijken uit de resultaten.

De theorie van Goffman (Birrell, 1981) biedt aanvulling op het sociale aspect van rituelen. Alleen kijkt hij op een andere manier tegen rituelen aan.

§4.1.2 Goffman en interactie rituelen

Anders dan Durkheim (1915), kijkt Goffman (1956) niet naar rituelen in betekenisvolle, spannende ervaringen, maar naar rituelen die plaatsvinden in alledaagse interacties, die het grootste gedeelte van de sociale belevenissen vormen. Goffman definieert rituelen als een activiteit die: "Een manier impliceert waarin het individu de symbolische implicaties van zijn handelen moet bewaken en ontwerpen terwijl hij in de directe nabijheid is van een object dat speciale waarde voor hem heeft" (Birrell, 1981). Volgens Goffman (Birrell, 1981) zijn objecten die een speciale waarde hebben ook de personen in alledaagse interacties. Het respect voor de zelf en de ander doet de interacterende individuen continue zichzelf bepaalde sociale rollen aannemen: de loyale vriend, de begaafde atleet of de talentvolle voetballer. Door hun gedrag herbevestigen ze de belangrijke waarden van de morele orde, en worden ze gewaardeerd door de samenleving. Voetballers worden gezien als rolmodel omdat ze het symbool zijn van een club en omdat ze eigenschappen kunnen tonen die worden gewaardeerd door de samenleving. Ze kunnen sportief zijn (gezond), respectvol, en moed tonen tijdens en buiten wedstrijdsituaties.

Deze theorie wordt als aanvullend gezien op de theorie van Durkheim (1915). Buiten dat de projecten een bepaald symbolisch of religieus karakter hebben, spelen ook de interacties tussen de betrokkenen tijdens het project een belangrijke rol in het vormen van waarden bij de deelnemers aan het project. Interessant om aan de betrokkenen te vragen tijdens de interviews is op wat voor manier zij betekenis geven aan hun groepsgenoten, projectleiders en/of andere betrokkenen tijdens het project.

Het concrete symbool waarin sociale waarden liggen opgeslagen, zou net zo goed menselijke vormen aannemen. In dat speciale geval liggen betekenissen niet opgeslagen maar worden ze omvat. In Goffman's uitbreiding op Durkheim (Birrell, 1981), is elk individu een symbool; elk individu is een collectieve representatie van morele waarden; elk individu is heilig, een held.

§4.1.3 Het heilige individu: de held

Beide ideeën van rituelen worden hier gecombineerd. De eerste, van Durkheim (Birrell, 1981), focust op het betekenisvolle, het spannende, de relatief niet vaak voorkomende hommage die wordt gegeven aan heilige waarden door een ceremoniële behandeling. Zo'n hommage dient als een actie van de samenleving, een actie die waarden herbevestigt die de gemeenschap verenigen. De tweede, van Goffman (Birrell, 1981), focust zich op de alledaagse, gebruikelijke aandacht die wordt gegeven aan geïdealiseerde karaktereigenschappen die voorkomen in alledaagse interacties. Dit proces houdt een meer persoonlijke actie in, maar is nog steeds een herbevestiging van belangrijke waarden die leven in de samenleving.

Deze twee ideeën worden samengevoegd in het concept van de individu in een speciale situatie. Hierbij valt te denken aan een profvoetballer die zich inzet tijdens een maatschappelijke project. Wanneer een speler in de ogen van de deelnemers aan de projecten, een bepaald karakter aangemeten krijgt, dan heeft dit niet alleen betrekking

op die speler. Deze eigenschappen hebben betrekking op de belangrijke waarden die in het algemeen gelden in de samenleving.

In verschillende situaties, zo ook in de sport, focust het verkrijgen van karakter zich op de karaktereigenschappen die van belang zijn in de bewuste setting. Goffman (Birrell, 1981) bepaalde vier karaktereigenschappen die van belang zijn voor helden in de sport:

- Moed: De capaciteit om dreigend gevaar in te zien, maar ook om door te gaan met de handelingen die het gevaar juist veroorzaken.
- Bereidheid tot spelen (gameness): Tot het einde doorgaan met voetballen, ook al voetbalt het team een verloren wedstrijd.
- Integriteit: Respect hebben voor de regels en ondergrenzen waarbinnen een wedstrijd gespeeld kan worden.
- Kalmte: Zelfbeheersing ten alle tijden. Respect voor de tegenstander in het veld en voor de scheidsrechter is hier een voorbeeld van.

Sport heeft dus rituele significantie wanneer sporters bovenstaande karaktereigenschappen vertonen. In zulke situaties is de sporter een exemplarisch figuur die de morele waarden van de samenleving bevat en dus dient als een symbool van die waarden. Interessant om terug te laten komen tijdens de interviews is of de deelnemers de aan het project verbonden voetballers ook zien als symbool, en waarom? Maar moeten personen altijd ergens in uitblinken willen ze als rolmodel gezien worden, of heeft het verkrijgen van symbolische waarde ook te maken met andere factoren? Sennet (2003) stelt dat het juist de kracht van rituelen is dat het wederzijds respect opbouwt.

§4.1.4 Rituelen en respect

Goffman (Birrell, 1981) bepaalde zoals hiervoor te lezen was een aantal waarden die karakteristiek zijn voor helden in de sport. Maar tijdens de maatschappelijke projecten bij de voetbalclubs zijn er niet altijd voetballers verbonden aan het project. Vaak zijn het de projectleiders (zonder voetbalachtergrond) die de meeste tijd met de deelnemers doorbrengen, en hun gedrag proberen te veranderen. Zijn zij dan wellicht de rolmodellen van de deelnemers?

Volgens Sennet (2003) heeft in een ritueel, elke 'deelnemer' zijn eigen rol en eigen verantwoordelijkheden. Door deze rol te bevestigen en goed uit te voeren verdient men respect van de andere spelers in het ritueel. Het gaat hier om scripts en rituelen die het menselijke verkeer regelen en alle spelers het gevoel geven dat ze een gerespecteerde plaats innemen. Wat Sennet (2003) tevens beweert is het feit dat de functie van het sociale ritueel eruit bestaat dat de deelnemers aan het ritueel elkaar kunnen erkennen, ondanks het onoverbrugbare verschil dat er bestaat. Erkenning is volgens Rawls (in Sennet, 2003: 54): "Het respecteren van behoeften van hen die niet gelijk zijn aan ons". De deelnemers en projectleiders moeten in eerste instantie nader tot elkaar komen tijdens het project, zij kennen elkaar niet van tevoren. Naarmate het project vordert en de projectleiders de deelnemers erkennen, krijgen de projectleider betekenis voor de deelnemers, en zullen de deelnemers meer respect hebben voor de projectleider.

Niet alleen erkenning is een onderdeel van respect volgens Sennet (2003). Status, dat refereert naar de positie van iemand in een sociale hiërarchie is tevens een onderdeel van respect. Ook prestige, de emotie die in personen wordt opgewekt door de status van iemand anders, is een onderdeel van hetgeen dat tot respect voor iemand kan leiden.

Tenslotte eer, dit veronderstelt volgens Sennet (2003) ten eerste een gedragscode, en ten tweede heft het ook maatschappelijk grenzen of afstanden op. Status en prestige zijn volgens Sennet (2003) nauwelijks een basis om de behoeften van andere mensen te respecteren. Erkenning en het nastreven van sociale eer kunnen wel het bewustzijn oproepen dat het mogelijk maakt om de behoeften van andere mensen te respecteren.

Hoewel het moeilijk is om een duidelijke omschrijving te maken van wat respect precies betekent in een samenleving waarin iedereen zijn eigen subjectieve wensen heeft, zijn de hiervoor genoemde onderdelen wel van waarde voor dit onderzoek. Als status en prestige niet de juiste basis zijn om behoeften van andere mensen te respecteren, dan wordt het betrekken van voetballers bij een maatschappelijk project niet zo vanzelfsprekend. Wellicht dat projectleiders die erkenning krijgen en geven, en sociale eer verkrijgen, de deelnemers beter kunnen benaderen. Hierdoor zouden de deelnemers een positieve(re) betekenis kunnen geven aan de projectleiders, dat uiteindelijk tot (nog) betere resultaten kan leiden tijdens het project. Het betekenis geven aan elkaar, en van de deelnemers aan de projectleiders is een interessant punt om terug te laten komen in de interviews.

Hoe mensen betekenis geven aan elkaar in een rituele setting, en wat voor effect dat heeft op de afzonderlijk personen komt aan de orde in de volgende paragraaf.

§4.2 Interaction ritual chains

Randall Collins borduurt voort op de theorieën van Durkheim (1915) en Goffman (1956), in de zin dat hij ook kijkt naar rituele gebeurtenissen en op wat voor manier de deelnemers betekenis geven aan elkaar, en andere aspecten, tijdens die gebeurtenis. In zijn boek *Interaction Ritual Chains* (2004), ontwikkelt hij een micro-sociologische theorie die volgens hem nodig is om macro-sociologische veranderingen te kunnen verklaren. De Interaction Ritual (IR) theorie gaat niet uit van individuen, maar van situaties. Ook voor dit onderzoek is het van belang dat er niet uitsluitend wordt gekeken naar de personen, maar juist ook naar de situaties. Deze situaties representeren namelijk de maatschappelijke projecten, en daar wordt uiteindelijk ook de betekenis aan gegeven door de betrokkenen. Het zijn niet de voetballers die het spel maken, maar het is het spel wat de mensen die meedoen tot voetballers maakt.

IR theorie is een theorie van sociale dynamiek, en is totaal niet statisch. Het gaat uit van de veranderingen van situaties en wat voor effect dat heeft op groepen mensen. Het gevoel dat in de betreffende situaties bij de groep mensen ontstaat, heeft op zijn beurt weer effect op het gevoel dat de afzonderlijke individuen ervaren. Een maatschappelijk project van een BVO bewerkstelligt eigenlijk hetzelfde. Het creëert een bepaald gevoel onder de deelnemers aan de projecten, met als doel om het gedrag van de afzonderlijke deelnemers te veranderen.

Het centrale mechanisme van de IR theorie is dat situaties die een groot gevoel van gedeelde aandacht onder de aanwezigen combineren met een groot gevoel van emotionele betrokkenheid, resulteren in een gevoel van betrokkenheid onder de aanwezigen. Ook resulteren dit soort situaties in de emotionele energie van betrokkenen, dat hen een gevoel van vertrouwen, enthousiasme en verlangen naar actie geeft, langs een weg die zij als moreel 'goed' beschouwen. Dit gedachtegoed sluit goed

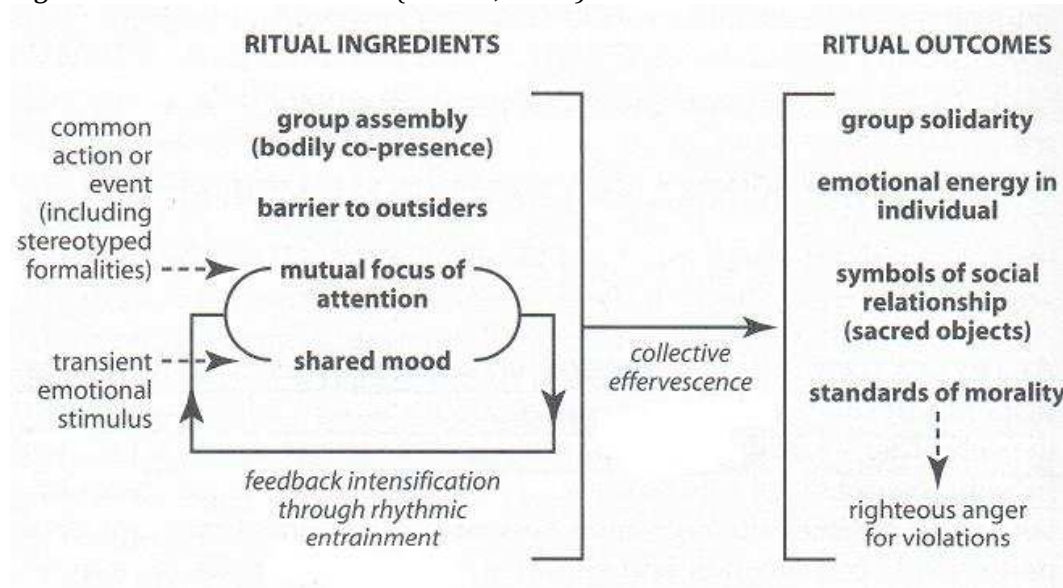
aan op het onderzoek, de beoogde projecten bestaan veelal uit groepen deelnemers, en er wordt collectief betekenis gegeven aan de situatie. Wel zal bekeken moeten worden op wat voor manier de betrokkenen het begrip 'moreel goed' definiëren. Is het in de ogen van de betrokkenen 'moreel goed' of ligt dit meer opgesloten in de filosofie van het project?

De momenten met een groot gevoel van rituele intensiteit zijn enorme pieken van belevenissen. Het zijn momenten die we ons herinneren, die inhoud geven aan ons bestaan en onze identiteit. Het zijn momenten die we willen herhalen. Waar deze momenten een grote mate van gefocust bewustzijn, en een piek van gedeelde emotie herbergen, kunnen deze persoonlijke ervaringen ook terugkomen in persoonlijke symbolen. De bewegingen van een individu van de ene situatie naar de ander, in wat Collins 'Interaction Ritual Chains' noemt (Collins, 2004), zijn variaties in de intensiteit van interactie rituelen: veranderingen in gedrag, in gevoelens en gedachten vinden plaats wanneer de situaties veranderen.

De IR theorie is een theorie die zich richt op de individuele motivatie van de ene situatie naar de andere. Emotionele energie is wat individuen zoeken. Situaties zijn aantrekkelijk of onaantrekkelijk in die zin dat het 'interactie ritueel' emotionele energie levert of niet. Situaties en rituelen genereren symbolen; ervaringen in rituelen plaatsen deze symbolen in de gedachten en herinneringen van individuen.

Bovenstaande klinkt wellicht vrij abstract, maar met behulp van figuur 2 wordt dit duidelijker.

Figuur 2: Interactie rituelen. (Collins, 2004)

De rituele input bestaat uit de volgende elementen:

1. Twee of *meer mensen* zijn fysiek aanwezig, zodat ze elkaar kunnen beïnvloeden door hun aanwezigheid en enthousiasme, of dit nou bewust gebeurt of niet. De hoeveelheid personen heeft een versterkend effect op het ontstaan van emotionele energie.
2. Er zijn duidelijke *grenzen* voor mensen van buiten. Deelnemers aan de interactie hebben zo goed zicht op wie mee doet en wie niet. Bij de maatschappelijke

projecten is dit duidelijk, het is namelijk alleen voor een geselecteerd gezelschap toegankelijk.

3. Mensen focussen hun *aandacht* op een gedeelde activiteit of op een object dat voor iedereen toegankelijk is. Dit zou een speler kunnen zijn in een project, maar ook een groepsleider. De achterliggende gedachte is dat de groep zich focust op de gedeelde ervaring dat ze met 'hun' club in aanraking komen.
4. Deelnemers delen een emotioneel gevoel (mood). De ervaring dat de deelnemers met 'hun' club in aanraking komen is van veel waarde voor deze mensen.

De gedeelde focus (nummer 3) en de gedeelde emotie (nummer 4), versterken elkaar. Wanneer mensen meer gefocust worden op hun gedeelde activiteit worden ze meer bewust van wat iedereen aan het doen is en wat hun gevoelens zijn, en worden ze meer bewust van elkanders bewustzijn. Ze ervaren hun gedeelde emotie meer intens wanneer het hun bewustzijn domineert. Hier blijkt tevens maar weer hoe belangrijk het groepsproces is in dit onderzoek. De individu lijkt ondergeschikt te worden aan de groep en de situatie. Er dient rekening mee te worden gehouden dat de theorieën van Durkheim (1915) en Goffman (1956) niet op zichzelf kunnen staan in relatie tot het onderzoek, maar dat de 'overkoepelende' theorie van Collins (2004) meer aanknopingspunten biedt voor de maatschappelijke projecten die in groepsverband plaatsvinden.

De rituele uitkomsten zijn de volgende:

1. *Groepssolidariteit*, en gevoel van 'erbij' horen. Vooral in een maatschappelijk project kan dit belangrijk zijn. Mensen die meestal buiten de boot vallen hebben nu het gevoel dat ze deel uitmaken van een groep.
2. *Emotionele Energie* (EE) in het individu. Een gevoel van vertrouwen, kracht, enthousiasme en initiatief om iets te ondernemen. De meest belangrijke waarde in dit model. Deze energie leidt ertoe dat er niet alleen in de groep een gedeelde energie is, maar dat deze energie ook de persoon zelf aanzet tot een gedragsverandering.
3. *Symbolen* die de groep vertegenwoordigen: emblemen of andere representaties die het groepsgevoel representeren. Dit kan het logo van de club zijn, maar ook een naam die de groep voor zichzelf verzonnen heeft. Zo hebben kidsclubs van BVO's vaak een bijnaam om de groep 'kleine' fans aan sich meer met elkaar te verbinden.
4. Gevoelens van *moraliteit*: het gevoel dat het juist is om bij een groep te horen. Het respecteren van de symbolen en het verdedigen van de groepsidentiteit tegen buitenstaanders. Onder voetbalsupporters is dit een veelvoorkomend gedrag. Dit kan zich echter ook verplaatsen naar een groep die deelneemt aan een maatschappelijk project. Er worden dan niet de waarden van de club vertegenwoordigd, maar de waarden van het project.

Voor de maatschappelijke projecten lijkt het dus een belangrijke zaak te zijn dat deze projecten plaats vinden in een situatie die rekening houdt met bovenstaande input. De deelnemers aan de projecten moeten betekenis kunnen geven aan elkaar, het project heeft duidelijk afgebakende grenzen waarbinnen de deelnemers een gedeeld emotioneel gevoel hebben. Tevens moet de aandacht van de groep uitgaan naar een gedeelde activiteit of een object. Volgens de theorie van Collins (2004) is het dan logisch dat er een bepaalde uitkomst gecreëerd zal worden, waarbij de emotionele energie de

belangrijkste output lijkt. Of deze factoren ook daadwerkelijk van belang zijn voor de deelnemers aan maatschappelijke project zal moeten blijken uit de interviews.

Het succes van interactie rituelen kan beschreven worden aan de hand van vier factoren (Collins, 2004). De eerste factor is *rituele intensiteit*: hoe hoger de rituele intensiteit, hoe meer emotie er op directe en op lange termijn gegenereerd wordt. De tweede factor is die van de *centrale participatie*. Waar bevindt een persoon zich in sociaal opzicht ten tijde van het interactie ritueel? Hoe meer een persoon middenin het ritueel 'zit', hoe meer hij de sterke effecten van rituele deelname ervaart: emotionele energie, morele solidariteit en verbinding aan groepssymbolen. Ten derde haalt Collins (2004) aan dat de *sociale dichtheid* een belangrijke factor is: hoeveel tijd brengen de deelnemers aan de interactie rituelen met elkaar door. Wanneer er veel tijd wordt doorgebracht met elkaar leidt dit tot een grote mate van conformiteit, een gevoel van sociale druk op henzelf, maar ook een verlangen om andere personen bij dat gevoel te betrekken. Tenslotte is de factor van *sociale diversiteit* van belang voor het succes van interactie rituelen. Wanneer de diversiteit laag is en altijd dezelfde personen deelnemen aan het interactie ritueel, zal dit resulteren in lokale solidariteit, een sterke verbondenheid met symbolen en een sterke barrière tussen 'insiders' en 'outsiders'.

Wat niet goed duidelijk wordt uit de theorie van Collins (2004), is wanneer de emotionele energie leidt tot het vertonen van ander gedrag. Het enige dat duidelijk wordt is dat het enorme pieken van belevenissen zijn die deelnemers graag willen herhalen. Het geeft een verlangen naar actie, langs een weg die zij als moreel 'goed' beschouwen. Zoals al eerder vermeld, is het begrip 'moreel goed' nogal dubieus. Tevens is het onduidelijk of het acties (gedrag) betreffen die anders zijn dan het gedrag wat de deelnemers reeds vertoonden. Met andere woorden: vindt er wel een positieve gedragsverandering plaats, of is het meer een herhaling van reeds vertoont gedrag. Op basis van de voorgaande theorie kan hier dus geen antwoord op gegeven worden, hier zal de betekenisgeving van de betrokkenen uitkomst moeten bieden.

§4.3 Het creëren van een betekenisvolle context

Voorgaande paragrafen gingen vooral over symbolische situaties (Birrell, 1981) en interacties tijdens rituelen (Collins, 2004). Deze theorieën zijn vrij abstract, en wellicht niet makkelijk toe te passen in de praktijk. In deze paragraaf zal op een meer praktische wijze de projecten worden bekeken. In eerste instantie wordt gekeken wat voor invloed het stadion heeft als betekenisvolle context. Vervolgens wordt gekeken naar de invloed van spelers als rolmodellen. Tenslotte wordt met behulp van de theorie van Boswijk en Peelen (2008) uitgelegd op wat voor manier een betekenisvolle ervaring het best gecreëerd kan worden. Deze paragraaf kan als aanvullend worden beschouwd op de vorige paragrafen in die zin dat het meer praktische inzichten biedt.

§4.3.1 Het stadion als betekenisvolle context

Wanneer de context van maatschappelijke projecten bij voetbalclubs wordt benaderd denkt men natuurlijk al gauw aan het stadion. Voor supporters en voetballers is een stadion een icoon, een instituut. Sommige stadions worden retorisch geliefkoosd als ware het sacraal, een voetbaltempel, De Groene Kathedraal als bijnaam voor het stadion

van FC Groningen is daar een mooi voorbeeld van. Een stadion vertegenwoordigt een gevoel van trots voor de voetballiefhebbers in de stad of regio (Bale, 2000).

Een onderzoek naar de resultaten behaald bij het project *Playing for Success* (PFS) (Sharp et al., 2003) laat goed zien wat de meerwaarde is van het laten plaatsvinden van een maatschappelijk project in de setting van een betaald voetbalclub. PFS is een project dat als doel heeft de leerachterstand bij basisschooljeugd te verminderen. Dit project vindt plaats in een studiecetrum in het stadion van een betaald voetbalclub in Engeland, en staat onder leiding van ervaren docenten. Het gebruik van het medium en de context van voetbal stimuleert de kinderen te werken aan hun taal- reken- en ICT vaardigheden. Dit project is een groot succes in Engeland en heeft zijn navolging gekregen op andere terreinen dan alleen voetbal. (Sharp et al., 2003)

Het onderzoek laat de invloed zien van het laten plaatsvinden van het project in een sportsetting op de beleving van de kinderen. Dit is te zien in figuur 3.

Figuur 3 Invloed locatie (stadion) op kwaliteit van de ervaringen (Sharp et al., 2003)

Table 4.12 In what way did the fact that the study support facilities were linked with a sports club contribute to the quality of pupils' experiences?

	%
Pupils felt privileged/special going to a sports club	28
The location raised the profile and status of the initiative	22
Pupils' motivation was improved	22
The possibility of seeing players was an incentive	19
Pupils were excited by the fact that it was sports-related	17
Receiving club merchandise/tickets was an incentive to attend	14
No response	3

De vraag, die in figuur 3 aan de orde komt, is beantwoord door de docenten van de leerlingen. Dit is een indirecte manier om er achter te komen wat voor betekenis kinderen, die meedoen aan een maatschappelijk project bij een voetbalclub, geven aan een stadion als context. Deze gegevens geven meer een richting aan wat de betekenis van de deelnemende kinderen zou kunnen zijn, dan dat het de werkelijke betekenis is. De antwoorden zijn echter louter positief, wat er op kan duiden dat een stadion een geschikte context kan zijn voor een maatschappelijk project.

§4.3.2 Spelers als onderdeel van een betekenisvolle ervaring.

Naar de invloed van spelers als rolmodellen is eveneens onderzoek gedaan. De Vos en Wetselaar (2008) laten zien dat jongeren van rolmodellen verwachten dat ze voorwaarden scheppen waarbinnen de jongeren op een veilige manier kunnen sporten. Trainers en gymdocenten bijvoorbeeld beïnvloeden de sportbeleving van jongeren doordat ze heersende waarden en normen binnen en buiten de sport overbrengen op de jongeren. TNO onderzocht tevens de invloed van rolmodellen tijdens het project 'Scoren voor Gezondheid' (De Vries et al., 2007). Bij dit project worden basisschoolkinderen

gedurende 20 weken aan profvoetballers gekoppeld met als doel de kinderen meer te laten sporten en gezonder te laten eten. Hieruit blijkt dat de kinderen een positieve invloed ondervinden van het contract met de profvoetballers. Dit draagt mede bij aan de positieve resultaten van het project, namelijk een afname van het vetpercentage en een verbeterde attitude ten aanzien van gezonde voeding.

Dat rolmodellen (trainers/docenten/spelers) invloed hebben op de uitkomsten van een project mag duidelijk zijn op basis van de hiervoor genoemde voorbeelden. Op wat voor manier dit gebeurt, wordt echter niet duidelijk. Wat voor betekenis geven de deelnemers aan deze rolmodellen, en waarom doen ze dat? Dit is interessant om te weten, en zal verder onderzocht moeten worden tijdens de interviews.

§4.3.3 Ingrediënten voor een betekenisvolle ervaring

Literatuur toont dus aan de zowel het stadion als de spelers bijdragen aan het succes van een maatschappelijk project. Dit zijn echter cijfers van een beperkt aantal projecten. Tevens tonen cijfers niet aan hoe een voetbalcontext of de inzet van rolmodellen het beste kunnen worden benut om een betekenisvolle ervaring te creëren.

Een theorie die hier aanvulling kan geven is die van Boswijk en Peelen (2008). Zij borduren voort op het concept *Experience Economy* van Pine en Gilmore (1999) waarin de hedendaagse markt als beleveniseconomie wordt gezien. Dit is echter een erg commerciële kijk op de voetbalwereld, terwijl er in dit onderzoek juist van de maatschappelijke kracht van voetbal wordt uitgegaan. Toch biedt de theorie van Boswijk en Peelen (2008) enige aanknopingspunten als het gaat om het insceneren van betekenisvolle ervaringen.

Boswijk en Peelen (2008) zien een betekenisvolle ervaring als volgt:

Een onmiddellijke, relatief geïsoleerde gebeurtenis met een complex aan emoties die indruk maken en een bepaalde waarde vertegenwoordigen voor het individu binnen de context van een specifieke situatie.

Dit begrip lijkt veel overeenkomsten te vertonen met de theorie van Collins (2004), in die zin dat het om een afgebakende gebeurtenis gaat die van grote betekenis is (emotionele energie) voor het individu. Betekenisvolle ervaringen zijn volgens Boswijk en Peelen (2008) context en tijdgebonden, het gaat in de voorgaande definitie namelijk om een relatief geïsoleerde gebeurtenis in een specifieke situatie. Belevissen zijn daarmee een subset van ervaren volgens Boswijk en Peelen (2008):

Ervaren is een continu interactief proces van doen en ondergaan, van actie en reflectie, van oorzaak en gevolg, dat een betekenis heeft voor het individu in verschillende contexten van zijn leven. Een ervaring zorgt ervoor dat het individu een ander beeld van de wereld en/of zichzelf krijgt.

Deze definities van belevingen en ervaren liggen in lijn van de maatschappelijke projecten in een voetbalcontext. Tijdens deze projecten gaat het namelijk ook om een interactief proces in een vooraf vastgestelde setting, die een bepaalde waarde (emotionele energie, zie §4.2) vertegenwoordigt voor het individu, met als doel de deelnemende personen een ander beeld over zichzelf of de wereld te laten krijgen.

Volgens Boswijk en Peelen zijn er aantal kenmerken waaraan een betekenisvolle ervaring moet voldoen. Dit zijn de volgende kenmerken:

1. Er is sprake van een verhoogde concentratie en focus
2. Alle zintuigen zijn erbij betrokken
3. Veranderend tijdsbesef
4. Je wordt emotioneel geraakt
5. Het proces is uniek voor het individu en heeft intrinsieke waarde
6. Contact met de 'raw stuff', het echte
7. Er is sprake van doen en ondergaan
8. Gevoel van speelsheid (flow)
9. Het gevoel controle te hebben over de situatie
10. Er is balans tussen de uitdaging en de eigen capaciteiten
11. Een duidelijk doel

Iedere betekenisvolle ervaring moet aan al deze kenmerken voldoen, wat geen eenvoudige taak is. De ontmoeting van het individu, of groep individuen, vindt plaats in een bepaalde belevenisomgeving, zowel fysiek als virtueel (Boswijk en Peelen, 2008). De verhoogde focus, het emotionele raken, en het plaatsvinden in een afgebakende setting zijn punten die overeenkomen met de Interaction Ritual theorie van Collins (2004). De overige punten zijn uiteraard ook van belang want deze kunnen terugkomen in de betekenissen die de deelnemers geven aan de projecten.

§4.4 Relevantie voor het onderzoek

In dit hoofdstuk is een visie ontwikkeld hoe in dit onderzoek tegen maatschappelijke projecten van een voetbalclub wordt aangekeken. In de eerste paragraaf werd sport gezien als ritueel. Birrell (1981) stelt dat sport een belangrijk alledaags ritueel is waarbij zij zich baseert op de theorieën van Durkheim (1915) en Goffman (1956). Wanneer verder wordt ingegaan op Durkheim (1915), dan beschouwt hij rituelen als een sociaal, dynamisch proces dat symbolen samenvoegt. In figuur 1 is duidelijk te zien dat een individu, een symbool en de morele orde onderdelen zijn van een ritueel. Het sociale aspect van rituelen wordt verder uitgeweid met behulp van Goffman (1956). Hij kijkt naar rituelen in alledaagse interacties, die het grootste gedeelte van sociale belevenissen vormen. Tevens gaat Goffman dieper in op de eigenschappen die helden in de sport herbergen. Waarna Sennet (2003) kritischer ingaat op het begrip rolmodellen, en juist stelt dat personen respect krijgen als zij erkenning hebben voor de behoeften van anderen.

Aansluitend wordt in de theorie van Collins (2004) dieper ingegaan op het sociale aspect van betekenisvolle situaties. Hij stelt dat er aan een aantal criteria moet worden voldaan wil een Interaction Ritual Chain (Collins, 2004) leiden tot een bepaalde output. Bij deze output is emotionele energie, die individueel ontstaat bij de deelnemers, het meest interessant. Dit leidt namelijk tot een gevoel van opwinding, en de noodzaak om tot actie over te gaan. Een aspect dat erg van belang kan zijn voor dit onderzoek omdat het impliceert dat een gedeelde betekenisvolle groepservaring leidt tot het activeren van de individuele deelnemers.

Tenslotte wordt op een praktische manier gekeken wat de rol van het stadion als betekenisvolle context en van rolmodellen kan zijn in maatschappelijke projecten in de sport. De theorie van Boswijk en Peelen (2008) sluit aan op het gedachtegoed van Collins (2004) maar gaat dieper in op het begrip 'betekenisvolle ervaring'. Ook geven zij

vanuit commercieel oogpunt een aantal criteria waaraan een betekenisvolle ervaring moet voldoen.

Op basis van deze theorie dient er tijdens de interviews aandacht te worden besteedt aan een aantal onderwerpen. Ten eerste moet de context van het project aan de orde komen. Wordt dit door de betrokkenen ook echt gezien als zijnde een waardevolle symbolische context, of maakt het niet veel uit waar het project plaatsvindt? Ten tweede dient er aandacht te worden besteedt aan het sociale aspect van de projecten. Wat voor betekenis geven de deelnemers aan het laten plaatsvinden in een groep van het project, en wat voor betekenis geven zij aan de betrokkenheid van spelers, trainers, projectleiders? Zien zij deze personen als rolmodellen, of niet? Ten derde zal moeten worden ingegaan wat voor factoren de betrokkenen nog meer als succesfactoren zien van het project, en komen deze terug in de theorieën die in dit hoofdstuk zijn aangehaald? Ten vierde zal worden ingegaan op de veranderingen die de deelnemers hebben doorgemaakt ten tijde van het project, en gekeken zal worden of dit overeenkomsten heeft met de output van de Interaction Ritual Chains van Collins (2004).

In het volgende hoofdstuk zullen de uitkomsten van de interviews worden besproken. Tevens zal de theorie ondersteuning kunnen bieden om de gegevens te analyseren zodat deze beter zijn te interpreteren.

5. Betekenisgeving door betrokkenen

Resultaten en Analyse

Na het analyseren van de uitgewerkte interviews is er door de onderzoeker een aantal hoofdthema's geformuleerd die in de meeste interviews naar voren komen. Getracht is om met het formuleren van de thema's zoveel mogelijk bij de interpretaties en de betekenisgeving van de geïnterviewden te blijven.

In dit hoofdstuk worden deze thema's behandeld, en geanalyseerd met behulp van de vooraf opgestelde theorie.

Hieronder volgt een beschrijving van de thema's die uit de interviews naar voren zijn gekomen. Allereerst komen thema's aan de orde die betrekking hebben op de context van het project. Vervolgens wordt er uitgeweid over thema's die te maken hebben met het laten deelnemen in groepsverband aan het project. Tenslotte komen thema's aan de orde die betrekking hebben op de gedragsveranderingen en mogelijke verbeteringen volgens de betrokkenen. Ter verduidelijking zijn citaten uit de interviews hierin verwerkt.

§5.1 Context van het project.

De betrokkenen van de projecten is tijdens de interviews ondermeer de vraag gesteld wat het voor hen betekent dat het project plaatsvindt bij een voetbalclub. Daarnaast wordt doorgevraagd of het project evenveel betekenis voor de betrokkenen zou hebben wanneer het elders plaats zou vinden. Verder komen uitspraken aan de orde over de betrokkenheid van trainers en/of spelers bij de projecten.

Uit de antwoorden kunnen een aantal zaken worden afgeleid.

§5.1.1 Context van een voetbalclub

Ten eerste is er een aantal deelnemers die het belangrijk vindt dat het project plaatsvindt bij een voetbalclub. Het volgende citaat is hier een goed voorbeeld van:

R: Wat betekent het voor jou dat dit project bij SC Cambuur is?

I: Nou, ik denk dat het wel beter is dan dat je dit project aan een amateurclub verbindt. Je denkt toch van ik kan 's ochtends naar Cambuur, even lekker eten daar, trainingspak aan. Je krijgt er een beetje een ego-boost van, je self-esteem is gewoon goed.

(Deelnemer Cambuur Werkt!, sc Cambuur)

De bovenstaande uitspraak is vooral gedaan door deelnemers die een grote affiniteit met voetbal hebben. Vaak zijn dit supporters van de club waar het project plaatsvindt, of zijn zij supporter van een andere 'grote' club. Er doen echter ook personen mee aan de projecten die een minder grote affiniteit met voetbal hebben, dit is de meerderheid van de deelnemers. Voor deze deelnemers is het minder van belang dat het project bij een voetbalclub plaatsvindt.

I: Het gaat mij meer om het project dan om de club zelf. Zoals ik al zei is voetbal niet heel erg belangrijk voor mij, dus de club ook niet echt.

(Deelnemer Get Started. NAC)

Op basis van de betekenisgeving door de deelnemers is het te betwijfelen of de rol van de club in die mate van belang is voor het project dat deze onmisbaar is. Voor de deelnemers die een grote affiniteit met voetbal hebben lijkt de club wel onmisbaar te zijn. Collins (2004) stelt dat situaties die een groot gevoel van emotionele betrokkenheid combineren met een gevoel van gedeelde aandacht enorme pieken van belevenissen zijn. De deelnemers die betrokken zijn bij de club, of bij het voetbal an sich, delen een emotioneel gevoel (Zie figuur 2, blz 36). Het zijn momenten die inhoud kunnen geven aan het bestaan van deze deelnemers en hun identiteit. Op basis van Collins (2004) kunnen de projecten tevens worden gezien als variaties in de intensiteit van interactie rituelen. Het zijn veranderingen in gedrag, gevoelens en gedachten die plaatsvinden bij de deelnemers als de situatie verandert. Aansluitend op Collins (2004) spelen emoties ook een rol in de theorie over betekenisvolle ervaringen van Boswijk en Peelen (2008). Enkele kenmerken van een betekenisvolle ervaring voor de deelnemers is volgens hen dat er ten eerste sprake is van een emotioneel raken en ten tweede van een uniek proces voor het individu wat intrinsieke waarde heeft.

De verandering van de context waarin geleerd wordt, geen school maar een voetbalclub, kan er dus toe lijden dat het in die mate invloed heeft op de deelnemers dat hun gedrag verandert. Deze theorie lijkt niet op te gaan voor de deelnemers die aangeven dat ze weinig tot geen affiniteit met voetbal hebben. Zij delen wellicht een emotioneel gevoel dat kan leiden tot gedragsveranderingen, maar op basis van de gedane uitspraken wordt dit gevoel waarschijnlijk niet aangewakkerd doordat het project plaatsvindt bij een voetbalclub. Uit veel van de deelnemers wordt opgemaakt dat ze het wel leuk vinden om bij een voetbalclub te komen, maar het lijkt niet het belangrijkste aspect te zijn waaraan zij betekenis geven in het project.

§5.1.2 Andere Context

Voortbordurend op het vorige thema komt uit de interviews naar voren dat het voor de meeste deelnemers geen vereiste is dat het project bij een voetbalclub plaatsvindt, maar het wel erg belangrijk is voor de betrokkenen dat het project plaatsvindt in een context die anders is dan ze gewend zijn. De deelnemers hebben vaak in een schoolse omgeving een opleiding genoten, maar dit lijkt geen goede context voor de deelnemers.

R: Is het belangrijk dat dit project plaats vindt bij Vitesse?

I: Nee, ik ga nu iets zeggen wat misschien de voetbalclub niet leuk vindt, maar ik kan me voorstellen dat het niet perse bij een voetbalclub hoeft te zijn. Maar het moet wel iets anders zijn dan anders.

R: Hoe bedoel je dat, anders dan anders?

I: Nou, het kan ook bij een skateboardclub zijn of zo, of in een strandtent. Maar de omgeving moet in ieder geval niet schools zijn. Het voetbal is voor een gedeelte een meerwaarde absoluut, de faciliteit die imponeert wat, dat is wel belangrijk.

(Deelnemer Scoren door Scholing, Vitesse)

Uit het bovenstaande citaat wordt duidelijk dat de omgeving niet schools moet zijn. Een dergelijke omgeving zijn de deelnemers al gewend en dat blijkt bij velen niet te werken anders hadden ze nog wel op school gezeten. Het merendeel van de deelnemers doet uitspraken van gelijke strekking. Slechts één deelnemer geeft aan dat het hem niet uitmaakt of hij op een school zit of ergens anders, als hij maar met sport bezig kan zijn.

Deze persoon wil het liefst het CIOS gaan doen, en als hij daarvoor in een schoolklas moet zitten, dan moet dat maar.

De betekenissen die de deelnemers geven aan de andere context waarin het project plaatsvindt, lijkt overeen te komen met de theorie van Weick (1995). Zoals eerder te lezen is, stelt Weick (1995) dat de realiteit van een informatiestroom pas aan het licht komt als deze onderbroken wordt. Het laten plaatsvinden van een project in een context die verschillend is dan de context die de deelnemers al gewend zijn (een school), bewerkstelligt een emotionele reactie. Deze emotionele reactie effent de weg voor emotie om betekenisgeving te kunnen beïnvloeden. Met andere woorden: de andere context zorgt er voor dat de context weer betekenis krijgt voor de deelnemers.

Resultaten uit de vorige paragraaf laten zien dat de context van een voetbalclub niet perse noodzakelijk is, maar een context die anders is dan een school lijkt wel van belang te zijn als men kijkt naar de uitspraken die in deze paragraaf gedaan worden.

Ook Collins (2004) lijkt de betekenisgeving door de deelnemers te ondersteunen. De veranderingen in gedrag, gevoelens en gedachten die plaatsvinden bij de deelnemers als de situatie verandert, hebben betrekking op de situatie an sich, niet op een specifieke voetbalcontext. Het unieke, wat volgens Boswijk en Peelen (2008) intrinsieke waarde geeft aan het project, is meer het unieke van het laten plaatsvinden van een project buiten een school. Het lijkt er dus op dat de club een ondergeschikte rol speelt in het project. Het is voor enkele deelnemers een meerwaarde, maar voor een groot deel ook niet.

§5.1.3 Inhoud van het project

Een van de aspecten die naar voren komt uit de interviews is de inhoud van het project. De betrokkenen waarderen over het algemeen de onderwerpen die worden behandeld gedurende het project positief. Dit zijn bij de drie projecten vergelijkbare onderwerpen als faalangst reductie, gedragsbeïnvloeding en leren solliciteren. Dit zijn onderwerpen waar de deelnemers iets aan hebben in de toekomst.

R: En de onderwerpen die jullie hier behandelen, zijn die wel goed?

I: Ja, dat zijn wel onderwerpen die je echt nodig hebt weet je. Faalangst en dat soort shit, daar heb ik eigenlijk niet echt veel mee te maken. Maar solliciteren en werkervaring en dat soort dingen dat zijn echt onderwerpen die je wel nodig hebt denk ik. Je krijgt geen schoolopdracht hier, geen rekenen en taal, dat hebben we helemaal niet. We hebben echt alleen maar een soort gedragstherapie zeg maar, zo zie ik het wel, en het werkt ook nog een beetje.

(Deelnemer Scoren door Scholing, Vitesse)

Dat er onderwerpen worden behandeld die niet op een 'normale' school aan bod komen, ligt in lijn met voorgaande uitspraken van de deelnemers over de waardering voor een niet-schoolse context (zie §5.1.2). Tevens biedt de theorie van Boswijk en Peelen (2008) aansluiting op het idee dat er ten tijde van een betekenisvolle ervaring sprake moet zijn van een gevoel van doen en ondergaan. Dat de deelnemers actief bezig zijn met hun toekomst, en niet alleen maar informatie ontvangen maar het ook moeten activeren, kan een oorzaak zijn van deze waardering door de deelnemers. Tevens spreken Boswijk en Peelen (2008) over een balans tussen uitdagingen en de eigen capaciteiten. De

deelnemers waarderen de inhoud omdat dit hun nieuwe inzichten leert in hoe ze zich moeten gedragen, iets dat ze niet leren op een 'gewone' school. In die zin kan er gesproken worden van uitdagingen in het leren van nieuw gedrag. In lijn met Boswijk en Peelen (2008) moet dan wel gezegd worden dat de doelstellingen voor het leren van nieuw gedrag wel reëel moet blijven, zodat de balans tussen uitdagingen en de eigen capaciteiten intact blijft.

§5.1.4 Invloed van spelers, trainers, projectleiders

Ten derde wordt er door de meeste deelnemers op een positieve wijze betekenis gegeven aan de betrokkenheid van spelers, trainers of projectleiders aan het project. Bij twee van de drie projecten zijn spelers en/of trainers van de betreffende clubs betrokken.

Bij sc Cambuur wordt er voetbaltraining gegeven aan de deelnemers door een oud-profvoetballer van de club die nu tevens jeugdtrainer is bij de club. Bij Vitesse worden de deelnemers elke vrijdag gebeld door een van de spelers uit het eerste elftal.

Door de deelnemers aan de projecten bij bovenstaande clubs wordt over het algemeen positief betekenis gegeven aan de betrokkenheid van de spelers en/of trainers van de club.

R: Ik begreep van de projectleider dat jullie ook af en toe gebeld worden door een speler van Vitesse, wat vindt je daar van?

I: Dat is wel oké, dat stimuleert je ook wel een beetje dat hun dan toch een soort van achter je staan.

R: En waar stimuleert je dat voor dan?

I: Dat hun toch ook school af hebben moeten maken, en niet alleen leven van het voetballen.

(Deelnemer Scoren door Scholing, Vitesse)

Uit de interviews blijkt dat er vaak al besef is bij de deelnemers dat ze iets moeten veranderen in hun leven. Wanneer dit dan ook nog eens door een profvoetballer tegen ze gezegd wordt, lijkt het alsof dit besef nog duidelijker wordt voor de deelnemers. Wel is het voor de deelnemers van belang dat deze feedback ook gemeend is. Bij Vitesse blijkt dat het contact met de spelers geen structureel karakter heeft, en het verschilt ook per speler of er wel of geen goede feedback wordt gegeven aan de deelnemers. Ook is bij sc Cambuur een deelnemer niet zo onder de indruk van de spelers waar ze af en toe naast trainen op de trainingsvelden. In dat geval lijken de spelers er beter niet bij betrokken te kunnen worden. Een voorbeeld hiervan is het volgende citaat:

R: Zou je het leuk vinden als de spelers van het eerste meer bij het project betrokken raken?

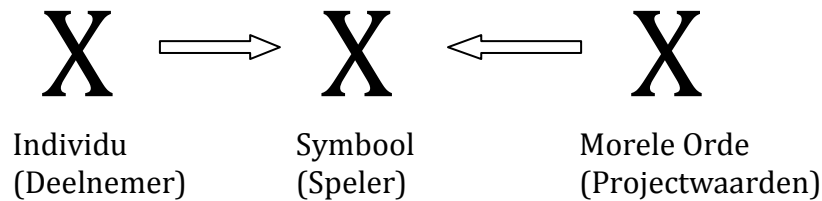
I: Nee, van die spelers zijn sommigen maar arrogant en die denken dat wij een stelletje mongolen zijn omdat we aan het re-integreren zijn, sorry hoor, maar dat is gewoon zo. Er mag best een beetje respect zijn voor onze situatie.

(Deelnemer Cambuur Werkt!, sc Cambuur)

Het betrekken van spelers en/of trainers bij het project lijkt dus over het algemeen positief gewaardeerd te worden door de deelnemers. Wanneer een speler een bepaald karakter aangemeten krijgt, dan heeft dit volgens Goffman (Birrell, 1981) niet alleen betrekking op de speler. Volgens hem hebben deze eigenschappen betrekking op de

belangrijke waarden die gelden in de samenleving. Als een speler van Vitesse tegen een deelnemer zegt dat hij zijn school moet afmaken, omdat die speler dat ook gedaan heeft, dan reproduceert hij daar indirect een waarde mee die in het algemeen geldt voor de samenleving, namelijk het afmaken van je school. Hiermee wordt de speler een exemplarisch figuur die de morele waarden van het project bevat en dus dient als een symbool van die waarden. In de figuur hieronder wordt dit nog eens specifiek weergegeven.

Figuur 3: Schema theorie Durkheim (Birrel, 1981)

Deze uitspraken lijken nog eens versterkt te worden door het onderzoek van De Vries et al. (2007) naar de resultaten van het project 'Scoren voor Gezondheid'. Daaruit blijkt dat kinderen een positieve invloed ondervinden van een contract met profvoetballers en uiteindelijk een gezondere leefstijl aannemen.

Ook de betrokkenheid van projectleiders wordt in positieve mate gewaardeerd door de deelnemers. Tijdens geen enkel interview komt naar voren dat de projectleider niet gewaardeerd wordt door de deelnemers. De positieve betekenisgeving komt vooral neer op het respect dat de projectleiders tonen richting de deelnemers. De volgende citaten geven een goed beeld hoe de deelnemers dit uiten.

R: Wat voor rol spelen de projectleiders volgens jou in dit project?

*I: Ja, ik vraag me altijd af, dat wanneer Rene en Lodi (projectleiders) niet de personen geweest waren die ze nu zijn, hoe het project dan geweest was. Want hoe zij ons behandelen dat doen ze gewoon met respect, en daardoor krijgen ze ook respect terug. Ze gaan gewoon goed met ons om, ik denk dat dat het meest belangrijk is.
(Deelnemer Cambuur Werkt!, Cambuur)*

R: Wat vindt je er van dat René of Lodi soms een bepaalde maatschappelijke discussie in de groep op gang probeert te brengen?

*I: Dat is goed, hij kan het doen, we respecteren dat ook van hem omdat hij ook zo met ons is, dat vinden we niet erg. Maar als er zo'n stomme kut van 22, ja sorry hoor maar je begrijpt wat ik bedoel, die net van school af komt en die zegt: "Nou jongens we hebben een stelling vandaag". Dat helpt niet.
(Deelnemer Cambuur Werkt!, Cambuur)*

Sennet (2003) beweert dat de functie van een sociaal ritueel eruit bestaat dat de deelnemers elkaar aan het ritueel kunnen erkennen, ondanks het onoverbrugbare verschil dat er bestaat. Erkenning is volgens Rawls (in: Sennet, 2003): "Het respecteren van behoeften van hen die niet gelijk zijn aan ons". Respect lijkt hier dus een onderdeel te zijn van erkenning. Met andere woorden: dat de erkenning die de projectleiders geven aan de deelnemers leidt tot het verkrijgen van respect door de deelnemers. Deze

erkenning zou volgens de theorie van Sennet (2003) een belangrijker aspect zijn dan status of prestige bij het verkrijgen van respect. De rol van trainers en/of spelers lijkt minder belangrijk te zijn in het project dan de projectleider. Ook De Vos en Wetselaar (2008) doen uitspraken over de rol die docenten (projectleiders) spelen voor de deelnemers. Doordat de projectleiders respect krijgen van de deelnemers kunnen zij wellicht gezien worden als rolmodellen voor de jongeren. Onderzoek van De Vos en Wetselaar (2008) wijst uit dat trainers en gymdocenten de sportbeleving van jongeren kunnen beïnvloeden doordat ze de heersende waarden en normen binnen en buiten de sport overbrengen op de jongeren. De trainers en gymdocenten zijn in eerste instantie niet de personen die hiervoor aangewezen zijn, dat zijn eerder ouders, of 'reguliere' docenten. Bij de projecten werkt dit op vergelijkbare wijze. De projectleiders brengen daar ook waarden over, wat eigenlijk een taak van het onderwijs of de ouders zou moeten zijn.

R: Wat denk je als er een iemand anders voor de groep had gestaan, een persoon die echt een maatschappelijk werkster was, was dat niet beter geweest?

I: Nee, juist niet, dat hebben we allemaal al gehad dat soort figuren en dat blijkt dus niet te helpen. En deze mensen die zien jou niet als cliënt, maar gewoon als jou, als persoon, als voetballer. Die mensen praten heel anders met je dan een maatschappelijk werker, die gaan ook met een heel andere instelling naar hun werk toe.

(Deelnemer Cambuur werkt!, sc Cambuur)

De uitspraak dat de deelnemers worden gezien als persoon, en niet als cliënt, bevestigt nogmaals dat de deelnemers erkenning ervaren vanuit de projectleiders. Dit wordt enorm gewaardeerd door de deelnemers, en lijkt een belangrijke factor te zijn tijdens het project.

§5.1.5 Resumé

Uit voorgaande thema's blijkt dat de context van een voetbalclub tijdens het project niet voor alle deelnemers evenveel waarde heeft. Het laten plaatsvinden buiten een 'schoolse context' is voor een meerderheid van de deelnemers van groter belang dan de context van de voetbalclub. Hierop aansluitend is ook de niet-schoolse inhoud van het project van belang voor de deelnemers. Onderwerpen die normaal gesproken niet aan de orde komen op een school, zijn wel van belang voor de deelnemers met het oog op de toekomst. Tevens blijkt dat spelers en/of trainers die bij het project betrokken zijn, en op een goede manier input geven aan het project, als symbool kunnen worden gezien voor de waarden van het project. Echt belangrijk zijn de projectleiders voor de deelnemers. Geen enkele deelnemer geeft op een negatieve manier betekenis aan hen. Tevens lijkt de erkenning die de projectleiders hebben voor de situatie van de deelnemers er toe te leiden dat de deelnemers veel respect hebben voor de projectleiders. Respect voor de persoon waar de deelnemers iets van moeten leren, lijkt mij erg belangrijk.

§5.2 Groepsinvloed

Tijdens de interviews wordt gevraagd welke betekenis de betrokkenen geven aan het feit dat de deelnemers de projecten in groepsverband dienen te doorlopen. Zowel de projectleiders als de deelnemers zijn in overgrote mate uiterst positief over de invloed

van een groep op de individuen. Een aantal subthema's komt naar voren uit de interviews.

§5.2.1 Corrigeren/Stimuleren

Ten eerste lijken de deelnemers elkaar te corrigeren en te stimuleren tijdens het project. De deelnemers hebben allen een gezamenlijk einddoel, namelijk een baan of een opleiding, en lijken elkaar ook te stimuleren daar naartoe. De volgende citaten geven weer hoe de projectleiding en de deelnemers betekenis hieraan geven:

R: Heeft het ook invloed dat de deelnemers in een groep deelnemen aan het project?

I: Ja, je merkt het ook wel dat ze elkaar aanspreken op ongewenst gedrag. Dat ze recht moeten gaan zitten, of dat ze hun pet af moeten doen, daar letten ze onderling wel op. Als je de regels instelt vanaf het begin dan krijgt het op een gegeven moment een zelfcorrigerend vermogen.

(Projectleider Cambuur Werkt!, sc Cambuur)

R: Vind je het belangrijk dat het project in groepsverband plaatsvindt?

I: Ja, dat vind ik wel belangrijk, dat werkt echt wel beter. Als de ene bijvoorbeeld geen zin meer heeft dan zeggen we wel dat we met een groep zijn en dat je met zijn allen hier zit. En dat wij er met zijn allen wat van moeten maken.

(Deelnemer Cambuur Werkt!, sc Cambuur)

Zowel vanuit de projectleiding als vanuit de deelnemers wordt er op een positieve manier betekenis gegeven aan het laten plaatsvinden in groepsverband. Alle deelnemers geven antwoorden van gelijke strekking. Soms zijn er deelnemers die zich af en toe irriteren aan groepsgenoten, maar ook die vinden het uiteindelijk belangrijk dat ze met meerdere mensen deelnemen aan het project.

I: Bij sommige denk ik echt van, waar zijn jullie mee bezig. Sommigen zijn al over de 20 maar die gedragen zich als kinderen van 13, dan denk ik bij mezelf van gebruik alsjeblieft je verstand.(...) Ik denk dan bij mezelf doe maar lekker waar jullie zin in hebben, maar ik hou me wel van jullie af.

(Deelnemer Scoren door Scholing, Vitesse)

De uitspraken van de betrokkenen met betrekking tot het stimuleren en corrigeren van elkaar ligt in lijn met de theorie van Weick (1995). Een van de aspecten van betekenisgeving is volgens hem dat mensen invloed hebben op hun eigen omgeving, en de omgeving invloed heeft op het handelen van de mens. Ook de deelnemers lijken invloed op elkaar uit te oefenen, door elkaar te stimuleren of te corrigeren, wat als positief wordt ervaren. Ook het negatief betekenis geven aan enkele groepsleden is hieronder te scharen. Het hoeft natuurlijk niet alleen maar zo te zijn dat de omgeving op een positieve manier invloed heeft op het handelen van de mens, dit zou ook averechts kunnen werken. In het geval van het laatste citaat geeft de deelnemer duidelijk op een negatieve manier betekenis aan enkele groepsleden.

Collins (2004) haalt aan dat de *sociale dichtheid* een belangrijke factor is voor het succes van interactie rituelen, de tijd die deelnemers aan de interactie met elkaar doorbrengen. Wanneer er veel tijd wordt doorgebracht met elkaar leidt dit tot een grote mate van conformiteit, een gevoel van sociale druk op henzelf, maar ook een verlangen om andere personen bij dat gevoel te betrekken.

De deelnemers stimuleren/corrigeren elkaar doordat ze deel uit maken van elkaars omgeving, en omdat ze veel tijd met elkaar doorbrengen. Op dit tijdsaspect wordt later nog teruggekomen bij de mogelijke verbeteringen van het project. Eerst wordt gekeken naar de verbondenheid die de deelnemers onderling ervaren.

§5.2.2 'Gedeelde smart is halve smart'

De deelnemers geven ook nog op een andere manier betekenis aan een groep, het zorgt namelijk voor een bepaalde verbondenheid. Het 'gedeelde smart is halve smart' idee, speelt mee bij de deelnemers. Ze hebben allen een vergelijkbare achtergrond, de een wat extremer dan de ander, variërend van jeugddetentie tot uithuisplaatsing. Dit lijkt de verbondenheid onder de deelnemers te vergroten.

R: Wat vind je er van dat je onderdeel bent van een groep tijdens dit project?

I: Ja, dat vind ik wel oké, gewoon dat er andere mensen om mij heen zitten. Iedereen had ook problemen, en vielen ook uit school en wisten ook niet wat ze moesten doen. Het gaf mij wel het gevoel dat ik bij een clubje hoorde.

(Deelnemer Scoren door Scholing, Vitesse)

Alle deelnemers geven betekenis aan de groep volgens bovenstaande wijze. Ze vinden het prettig dat ze bij mensen in de groep zitten die dezelfde achtergrond hebben als zijzelf. Collins (2004) haalt soortgelijke ideeën aan in de IR theorie. Hij stelt dat het gevoel dat in betreffende situaties bij een groep mensen ontstaat, op zijn beurt weer effect heeft op het gevoel dat de afzonderlijke individuen ervaren. Emotionele energie is wat individuen zoeken. De projecten zijn volgens hem aantrekkelijk of onaantrekkelijk in die zin dat het interactie ritueel (het project) emotionele energie oplevert of niet. Volgens Collins (2004) is het voor een interactie ritueel noodzakelijk dat twee of meer mensen fysiek aanwezig zijn bij elkaar, zodat ze elkaar kunnen beïnvloeden door hun aanwezigheid. Tevens is de factor van *sociale diversiteit* van belang voor het succes van interactie rituelen. Wanneer de diversiteit laag is en altijd dezelfde personen deelnemen aan het interactie ritueel, zal dit resulteren in lokale solidariteit, een sterke verbondenheid met symbolen en een sterke barrière tussen 'insiders' en 'outsiders' (Collins, 2004). Deze resultaten hebben uiteindelijk tot gevolg dat de deelnemers het gevoel hebben dat ze ergens bij horen, en dat voelt goed voor ze.

Toch zijn er ook deelnemers geweest die niet in de groep passen, deze worden echter door de projectleiding niet geselecteerd om mee te doen, of vrij snel uit het project verwijderd.

I: Een jongen hebben we er ook uitgehaald, die hebben we in de hulpverlening gedaan, die kon het echt niet in de groep. Dat heeft ook zijn invloed op de rest van de groep.

(Projectleider Scoren door Scholing, Vitesse)

De rol van de projectleiders is hier dus ook van belang. Zoals in §5.1.4 beschreven is, geven de deelnemers een positieve betekenis aan de projectleiders omdat hun situatie door hen erkent wordt. Deze rol lijkt uitgebreid te worden doordat zij de personen die het groepsproces zouden kunnen verstoren van te voren, of in het begin van het project, selecteren als zijnde niet geschikt. De deelnemers hebben hier geen uitspraken over gedaan wat er op kan wijzen dat zij niet doorhebben dat sommige personen niet goed zijn voor het groepsproces. De positieve betekenis die de deelnemers geven aan de

groep wijst er wel op dat het ook voor de projectleiders van belang is om dit groepsproces goed te managen. Het verwijderen van niet geschikte deelnemers is hier een onderdeel van.

§5.2.3 Sociale capaciteiten

Tevens lijkt het groepsproces ook goed voor de sociale kwaliteiten van de deelnemers. De groepen zijn vrij divers ingedeeld, qua leeftijd en etniciteit is elke groep totaal verschillend ingedeeld. Wel bestaan de projecten bij sc Cambuur en Vitesse voornamelijk uit mannen, het project bij NAC bestaat voor het merendeel uit vrouwen. De deelnemers kennen elkaar voorafgaand aan het project meestal niet. Dit lijkt een uitdaging te zijn voor het vormen van sociale capaciteiten bij de deelnemers.

R: Is de samenstelling van de groep belangrijk?

I: Ja, absoluut. Die variatie die ze ook voorspeld hadden, dat werkt ook echt. Want dan heb je meer variatie in de klas, en het is juist goed dat ze elkaar niet kennen want dan is het vreemd en een beetje eng. Daar moeten ze juist mee leren omgaan met vreemde en nieuwe dingen, contactuele eigenschappen. Dat is beter, dus ik heb klassen van jongeren die overal vandaan komen.

(Projectleider Scoren door Scholing, Vitesse)

Volgens Durkheim (Birrell, 1981) is niet de content van het symbolische systeem sociaal, maar wel het proces en het ceremoniële effect. Het gaat wellicht ver om de content van een maatschappelijk project te vergelijken met de beginselen van religie, maar het gaat er om dat bepaalde overtuigingen (waarden) worden overgebracht op de deelnemers. Als het project dus in de basis sociaal van aard is, dienen de deelnemers zich in feite hier naar te schikken willen ze het hogere doel bereiken. Met andere woorden: de deelnemers móeten zich wel sociaal gedragen willen ze het project succesvol afronden.

Ook de theorie over betekenisvolle ervaringen van Boswijk en Peelen (2008) vindt aansluiting bij de uitspraken van de betrokkenen. Een ervaring zorgt er, volgens Boswijk en Peelen (2008) voor dat het individu een ander beeld van de wereld of zichzelf krijgt. De diversiteit van de groep lijkt voor veel deelnemers van toegevoegde waarde omdat het hen 'dwingt' hun sociale aspecten te ontwikkelen.

R: Op wat voor manier helpt dit project voor je sociale vaardigheden dan?

I: Ik had vroeger iets tegen gothics, en een meisje in ons groepje die was blijkbaar dat vroeger ook, dus die zegt van ja, vroeger zo en zo. Ze legde mij echt dingen uit waarom gothics zo zijn. En dan ga je er echt anders naar kijken. Bij mij in de buurt lopen ook twee gothics nu, en nou doe ik daar een stuk vriendelijker tegen. Maar je gaat dus meer praten en meer dingen begrijpen, en je krijgt gewoon echt een ander inzicht over dingen.

(Deelnemer Get Started, NAC)

Als gevraagd wordt wat de deelnemers als grote verandering aan zichzelf hebben gemerkt, dan komt ook het socialer worden naar voren:

I: Iedereen wordt wat opener, ik zelf ook, en we nemen meer van elkaar aan. In het begin was het wat haantjes gedrag, maar dat heb je meestal als je wat jongens bij elkaar zet, iedereen moest zich nog bewijzen. Maar al heel gauw zijn we toch wel vrienden geworden,

nou vrienden, kennissen. Dat je met elkaar na die tijd ook nog even een potje gaat voetballen.
(Deelnemer Cambuur Werkt!, sc Cambuur)

Het bovenstaande citaat schetst heel goed de ontwikkeling die de deelnemers mee maken tijdens het project. De meeste deelnemers doen uitspraken van gelijke strekking. Ze hebben het er veelal over dat er in het begin sprake is van aftastend gedrag, maar dat na verloop van tijd de meeste personen wel goed met elkaar overweg kunnen. Soms zijn de antwoorden ook iets minder positief, en is er nog sprake van een afstand tussen bepaalde deelnemers (zie §5.2.1). De afstand tussen enkele deelnemers getuigt er van dat niet de hele groep een grote vriendengroep is, maar dat er wel door de deelnemers wordt geselecteerd met wie wel, en wie niet, intensieve contacten op te bouwen. Wellicht dat er geen sprake is van een grote projectgroep, maar van een bundeling 'kleinere' groepen.

Weick (1995) suggereert dat interactie tussen de deelnemers leidt tot het vormen van persoonlijke identiteit. Collins (2004) suggereert tevens dat voor de input van interactie rituelen twee of meer personen nodig zijn, zodat deze elkaar kunnen beïnvloeden door hun aanwezigheid. Uit deze voorbeelden blijkt geenszins dat er door een groep personen als een collectief betekenis aan elkaar dient te worden gegeven. Weick (1995) stelt dat interactie an sich leidt tot het vormen van persoonlijke identiteit, hij rept hierbij met geen woord over interactie met iedereen in de omgeving. Collins (2004) heeft het over twee of meer personen, dit hoeft ook niet te betekenen dat een groep van 14 deelnemers, als een collectief elkaar beïnvloed. Ook zou het kunnen zijn dat de deelnemers verschillende sociale capaciteiten hebben, en contact met groepsgenoten zoeken die dezelfde capaciteiten hebben. Het zou dus vrij goed mogelijk kunnen zijn dat er binnen de complete groep van rond de 15 deelnemers, subgroepen zouden bestaan. Binnen deze subgroepen ontwikkelen de sociale capaciteiten van de deelnemers zich vervolgens. Dit hoeft uiteindelijk niet te betekenen dat er sprake is van een verminderde ontwikkeling van de sociale capaciteiten.

§5.2.4 Resumé

Afleidend uit de interviews lijkt het dat deelnemers elkaar stimuleren tot betere prestaties. Tevens lijkt het zo te zijn dat de gedeelde achtergrond een bepaalde mate van verbondenheid creëert tussen de deelnemers. Ten slotte lijkt het dat ondanks de verbondenheid tussen de deelnemers er wel een bepaalde mate in diversiteit van personen is. Deze diversiteit dwingt de deelnemers om zich sociaal op te stellen en te leren wat een verandering op het sociale vlak bij de deelnemers tot gevolg heeft. Deze verandering lijkt voor enkele personen niet op te gaan jegens alle groepsgenoten. Het vormen van subgroepjes binnen de projectgroep is hier wellicht een oorzaak, of gevolg van. Wel lijkt het zo te zijn dat het vormen van subgroepen de ontwikkeling op het sociale vlak niet in de weg hoeft te staan.

§5.3 Veranderingen

Een van de topics voorafgaand aan de interviews is gedragsverandering. Wat kunnen de deelnemers over zichzelf zeggen met betrekking tot het veranderen van hun gedrag als gevolg van het project. Ook wordt deze vraag aan de projectleiding gesteld over het

gedrag van de deelnemers. Als eerste geven de betrokkenen aan dat het bewustzijn dat er iets moet veranderen in de levenshouding van de betrokkenen is toegenomen. Ten tweede geven de betrokkenen aan dat de structuur die in het dagelijks leven is gekomen, een belangrijke verandering is ten opzichte van het gedrag voor het project. Op beide punten wordt hier verder ingegaan.

§5.3.1 Vergroting van het bewustzijn

Het eerste thema dat wordt aangehaald door de deelnemers is dat door het project ze zich bewust zijn geworden dat er iets moet veranderen in hun levenshouding. Omdat bij alle projecten de deelnemers op vrijwillige basis deelnemen, kan er vanuit worden gegaan dat alle deelnemers voorafgaand aan het project zich al enigszins bewust zijn dat er iets moet veranderen. Toch geven de meeste deelnemers aan dat dit bewustzijn is vergroot door het project en dat ze nu nog harder hun best zullen doen om het project tot een succesvol einde te brengen.

I: Wat mij het meest heeft doen veranderen tijdens het project? Mijn motivatie toch. Ik heb vijf jaar thuis gezeten en niets gedaan. Ik ben nu 4 weken hier, en nu wil ik eigenlijk toch wel heel graag gaan stagelopen. Dus daar heb ik wel zin in ja, ik ga nu echt niet meer thuis zitten.

(Deelnemers Scoren door Scholing, Vitesse)

Veel deelnemers geven voor zichzelf soortgelijke antwoorden. Maar wanneer er uitspraken worden gedaan over groepsgenoten, dan blijkt dat het niet bij iedereen lijkt alsof ze zich bewuster zijn geworden over de situatie waarin ze verkeren.

I: Ik denk dat andere mensen hier niet zoveel veranderd zijn. Ze zullen best wel iets veranderd zijn, maar als ik het zo zie dan zitten ze er bij van dat ze denken dat ze hier moeten zitten. Ze denken vast we gaan straks weer lekker naar huis, andere dingen doen. Dat schiet niet op.

(Deelnemer Scoren door Scholing, Vitesse)

De deelnemers geven voor zichzelf dus wel veelal aan dat ze zich bewuster zijn geworden van hun eigen situatie en dat ze daaraan iets moeten veranderen. Echter, als er wordt gevraagd of groepsgenoten ook bewuster zijn geworden dat ze iets moeten veranderen dan zijn ze daar soms niet altijd positief over.

De theorie van Collins (2004) maakt het echter erg betwifelbaar waarom de deelnemers zo negatief betekenis geven aan het bewustzijn, en de verandering daarin, bij de andere deelnemers. Enkele van de onderdelen van de input van interactie rituelen zijn volgens Collins (2004): gedeelde aandacht en het delen van een emotioneel gevoel. Wanneer de deelnemers meer gefocust worden op hun gedeelde activiteit worden ze zich meer bewust van het gedrag en gevoel van de andere deelnemers, en meer bewust van elkanders bewustzijn. Ze ervaren hun gedeelde emotie meer intens wanneer het hun bewustzijn domineert.

Je zou dus kunnen zeggen dat wanneer de deelnemers op een negatieve manier betekenis geven aan elkaars bewustzijn ten aanzien van de levenswijze, ze ook nooit zelf zouden kunnen veranderen. De verbondenheid (§5.2.2) waar de deelnemers wel op een positieve wijze betekenis aan geven, ontkracht tevens dat er geen sprake van gedeelde emotie onder de groep zou kunnen zijn. Het blijft dus twijfelachtig waarom er in het

algemeen positief betekenis wordt gegeven aan de verandering in het eigen bewustzijn, maar sommige deelnemers tegelijkertijd aangeven dat er bij de andere deelnemers geen soortgelijke verandering heeft plaatsgevonden.

§5.3.2 Structuur in dagelijks leven

Tevens is het voor de deelnemers erg van belang dat het project weer structuur in hun leven brengt. Elke dag op hetzelfde tijdstip beginnen, en dezelfde rituelen doorlopen tijdens de dag wordt gewaardeerd door de deelnemers. Tijdens de interviews geven de deelnemers ook aan dat buiten het project hun leven tevens een stuk gestructureerder verloopt dan voorheen. Ze passen hun gedrag aan als gevolg van de structuur die ze tijdens het project ondervinden.

R: Ben je erg veranderd door dit project qua gedrag?

I: Ja, ik was niet super agressief of zo, maar ik kwam wel vaak te laat, dat was een beetje het probleem. Maar daar ben ik wel in veranderd hoor, ik ga nu veel eerder slapen en zo. Nu ben ik altijd gewoon overal op tijd.

(Deelnemers Scoren door Scholing, Vitesse)

Een grote meerderheid van de deelnemers geeft op vergelijkbare wijze aan dat ze ook buiten het project meer rekening houden met het inplannen van de tijd.

Uiteraard zijn er ook deelnemers die wel gestructureerd zijn van zichzelf, soms volgens de juiste wijze, soms niet. Elke dag op stap gaan is ook een structuur in iemands leven, maar niet de gewenste. Ook zijn er deelnemers die geen enkele keer aanhaalden dat het wenselijk was dat ze structuur in hun leven krijgen. Niet alle deelnemers geven dus aan dat er opeens structuur in hun leven komt.

De verklaring voor het veranderde gedrag zou ondersteunt kunnen worden door de theorie van Collins (2004). Hij stelt immers dat emotionele energie onder andere leidt tot het initiatief om iets te ondernemen. Het structureren van tijd door de deelnemers zou hier het effect van kunnen zijn. Ze gaan door het project de structuur van hun dag meer in de gaten houden en proberen te controleren.

Op het gebied van controle biedt ook de theorie van Boswijk en Peelen (2008) hier aanvulling. Zij stellen namelijk dat een van de onderdelen van een betekenisvolle ervaring is dat de persoon die de ervaring ondergaat het gevoel heeft dat hij controle heeft over de situatie. Het zou dus zo kunnen zijn dat door de structuur die het project de deelnemers biedt, de deelnemers een gevoel krijgen dat zij hun leven weer onder controle hebben. Ze staan op gezette tijden op en hebben een degelijke dagbesteding. Als dit gevoel zich ook vertaalt naar de tijd die de deelnemers buiten het project doorbrengen, zou dit gevoel een duurzamer karakter krijgen. Tevens halen Boswijk en Peelen (2008) aan dat er sprake is van een veranderend tijdsbesef tijdens betekenisvolle ervaringen. Wellicht dat hier ook onder verstaan kan worden dat de deelnemers aan de projecten überhaupt een besef van tijd krijgen. Voorafgaand aan de projecten is het vaak lang leve de lol, en maakt het de meeste personen niet zoveel uit wat ze doen op een dag, en al helemaal niet hoe laat of hoe lang. Door deel te nemen aan het project krijgen ze weer besef van tijd, en leren ze deze ook beter in te delen.

R: Ben je veranderd door dit project?

I: Ja, dat sowieso, qua vroeg opstaan, dat is sowieso een beetje wennen. Vroeger was het altijd uitslapen en zo, dat altijd. Maar nu moet je gewoon vroeg er uit gaan en zo, daar

moet je ook wel aan wennen. Want als ik nou een baantje heb dan moet ik ook vroeg op. Anders kom ik steeds te laat en dan lig ik er weer uit of zo.
(Deelnemer Scoren door Scholing, Vitesse)

Het blijft echter lastig verklaren in het verlengde van aangehaalde theorieën of de deelnemers ander gedrag vertonen vanuit zichzelf, of omdat ze niet anders kunnen. Het zou namelijk ook zo kunnen zijn dat de deelnemers hun tijd nu wel móeten structureren omdat ze anders te laat bij het project komen opdagen en het project niet kunnen afmaken. Uit de interviews krijg ik echter het idee dat de gedragsverandering meer vrijwillig is omdat de deelnemers ook tot een bepaald inzicht zijn gekomen dat ze niet langer door kunnen gaan met hun 'oude' leven.

Volgens de projectleiders is het ook belangrijk voor de deelnemers dat er duidelijk gecommuniceerd wordt richting de deelnemers, en dat er een bepaalde mate van discipline of structuur is. De deelnemers verwachten van de projectleiding, en de inrichting van het project, dat er duidelijk wordt gecommuniceerd wat er van de deelnemers verwacht wordt en wat ze er voor terug kunnen krijgen.

I: We merken wel aan deze groep dat discipline erg belangrijk is. Wat je afspreekt dat moet je ook echt vasthouden. Strakke corvee disciplines. Ben je te laat dan heb je corvee inderdaad. Van die trucjes dat je denkt ze houden wel echt van duidelijkheid, en daar was ik in groep 1 ook wat softer in.
(Projectleider Scoren door Scholing, Vitesse)

Sommige deelnemers hebben meer discipline en duidelijkheid nodig dan andere deelnemers. Vooral bij het soort deelnemers wat bij deze projecten betrokken is lijkt het goed te zijn dat er duidelijk en helder gecommuniceerd wordt. Niet alle deelnemers geven expliciet aan dat discipline belangrijk voor hen is. Deze personen zijn vaak al gedisciplineerd van zichzelf en hebben het niet nodig dat andere mensen ze dat bijbrengen.

Aanvullend op de uitspraken van de projectleiders over discipline stelt Collins (2004) dat de input voor interactie rituelen moet bestaan uit een duidelijke afbakening van het project. Dit kan gelden voor de grootte van de groep, maar het zou ook kunnen betekenen dat de waarden die gelden binnen het project duidelijk zijn voor de deelnemers. Welk gedrag wenselijk is, welke sancties volgen op verkeerd gedrag, wat er verwacht wordt van de deelnemers, en wat het einddoel is voor hen. Het begrip *centrale participatie* van Collins (2004) lijkt ook toepasbaar. Wanneer een deelnemer zich middenin het interactie ritueel waant, zal hij meer de sterke effecten van rituele deelname ervaren: emotionele energie, morele solidariteit en verbinding aan groepssymbolen. Duidelijke discipline kan leiden tot het beter betrekken van de deelnemers bij het project, omdat zij daar min of meer toe gedwongen worden.

Een duidelijk einddoel voor de deelnemers lijkt ook een vereiste op basis van de theorie van Boswijk en Peelen (2008). Een van de aspecten van een betekenisvolle ervaring is volgens hen dat er sprake is van een duidelijk doel. Wat moet er bereikt worden? Als dit duidelijk is voor de deelnemers aan de projecten dan kunnen ook de randvoorwaarden worden geschapen: op tijd komen, goed gedragen, enzovoorts.

Voor sommige deelnemers dient het explicieter gemaakt te worden dan voor andere deelnemers wat het einddoel is. Altijd wordt de deelnemers al voorafgaand aan het project verteld wat ze er mee kunnen bereiken. Hier zouden ze hun eigen motivatie en discipline al uit kunnen putten, maar dit blijkt niet vaak het geval te zijn. Discipline en duidelijkheid tijdens het project lijken voor sommige deelnemers echt noodzakelijk te zijn.

*I: Ja, ik kwam hier zo van en het werd mij langzamerhand allemaal wat duidelijker wat het allemaal inhield. Maar dat is me niet van tevoren uitgelegd.
(Deelnemer Cambuur Werkt!, sc Cambuur)*

Duidelijke communicatie en discipline lijken randvoorwaarden te zijn voor het kunnen slagen van het project. Als deze twee factoren achterwege worden gelaten kan dit afbraak doen aan het project omdat er wel op een positieve wijze betekenis aan wordt gegeven door een groot deel van de deelnemers. Tevens wordt er door geen enkele deelnemer op een negatieve wijze betekenis gegeven aan de structuur van het project dan wel de discipline die opgelegd wordt door de projectleiding.

§5.3.3 Resumé

Kort samengevat kan ten eerste worden gezegd dat alle deelnemers op een positieve wijze betekenis geven aan het veranderde bewustzijn ten aanzien van de levenswijze van de personen zelf. Wel wordt er zo nu en dan op een negatieve wijze betekenis gegeven aan het veranderde bewustzijn bij groepsgenoten. Volgens een aantal deelnemers is het niet vanzelfsprekend dat wordt aangenomen dat bij elke deelnemer op een positieve wijze het bewustzijn is toegenomen. Dat deze laatste uitspraak nogal lastig te onderbouwen is omdat de deelnemers niet in elkanders hersenen kunnen kijken, alsmede dat andere uitspraken van de deelnemers dit soort uitspraken ook ontkrachten, maakt dat er wellicht verder op door had moeten worden gevraagd tijdens het onderzoek. Het blijft lastig om deze tegenstrijdige betekenisgeving aan de andere groepsgenoten te ondervangen.

De tweede verandering is dat het leven van de meeste deelnemers een gestructureerder karakter heeft gekregen. Of dit vanuit intrinsieke motivatie komt, of doordat dit extrinsiek komt doordat het project nou eenmaal om structuur vraagt in iemand zijn leven, wordt hierbij in het midden gelaten. Als onderdeel van deze structuur geven de betrokkenen aan dat duidelijkheid wordt gewaardeerd door de deelnemers. Een duidelijk einddoel, en heldere communicatie over wat het project verder inhoudt en discipline vanuit de projectleiding, lijkt geen afbreuk te doen aan het project. Dit aspect lijkt juist het project te versterken doordat het een groot deel van de deelnemers op een positieve wijze beïnvloedt.

§5.4 Verbeteringen volgens betrokkenen

Een van de topics voorafgaand aan de interviews is wat voor verbeteringen de betrokkenen zouden wensen mochten zij het project nogmaals doorlopen. De antwoorden die worden gegeven hebben in mijn ogen veel waarde voor de toekomst van de projecten omdat de deelnemers wellicht factoren aangeven die op dit moment nog helemaal niet zijn opgenomen in een betreffend project. Dit zouden dan ook factoren kunnen zijn die in potentie het gevoel van een betekenisvolle ervaring nog

verder zouden kunnen versterken. Tevens hebben de uitspraken die hier gedaan worden over factoren die al wel zijn opgenomen in het project ook veel waarde. Hieruit kan mijns inziens namelijk goed worden afgeleid op wat voor manier de deelnemers de projecten nu 'belevén', en welke elementen wel van waarde voor ze zijn, maar nu nog niet in voldoende mate worden benut binnen het project.

§5.4.1 Lichamelijke activiteit

Een meerderheid van de deelnemers geeft aan dat ze het wel fijn zouden vinden als er tijdens het project meer aandacht zou bestaan voor lichamelijke activiteiten. Bij Cambuur Werkt zijn de deelnemers elke dag aan het voetballen, maar bij de andere twee projecten vinden er niet of nauwelijks lichamelijke activiteiten plaats.

I: Meer sporten zou wel goed zijn, actief bezig zijn. Als je bijvoorbeeld gaat sporten, dan wordt je beter na een weekje, dan wordt je actiever. Sommigen zijn helemaal uit het ritme als ze hier komen, dan worden ze heel snel moe. Maar als je gaat sporten dan wordt je ook actiever.

(Deelnemers Scoren door Scholing, Vitesse)

Dat de meeste deelnemers het prettig zouden vinden dat er meer lichamelijke activiteiten worden georganiseerd is niet verwonderlijk. De projecten vinden plaats bij BVO's, organisaties waar de sport centraal staat. Dat de naam van een club wellicht zou kunnen impliceren dat er ook gesport wordt tijdens het project is voor de hand liggend. In §3.3 komt tevens aan de orde dat een BVO in de meest ideale situatie zijn kerncompetenties inzet tijdens maatschappelijke projecten. Een van deze kerncompetenties is de sport voetbal, core business van een BVO. Dat de deelnemers dit ook zou zouden kunnen zien, en het tijdens het project als een gemis ervaren dat er zo weinig aandacht aan sport wordt besteed, zou meegenomen kunnen worden als advies voor verbetering.

Tevens wordt ook bij Cambuur Werkt! aangegeven dat ze op dit moment alleen maar trainingen afwerken, maar dat ze het ook wel eens leuk zouden vinden dat er af en toe een wedstrijd wordt gespeeld.

Niet alle deelnemers hechten evenveel waarde aan de lichamelijke activiteiten. Sommige deelnemers komen alleen voor de inhoud van het project en zien andere aanvullende activiteiten als niet noodzakelijk.

I: Met voetballen ga ik mijn brood niet verdienen, dus dat is niet zo belangrijk.

(Deelnemer Cambuur Werkt!, sc Cambuur)

Het citaat van bovenstaande deelnemer illustreert goed dat niet elke deelnemer iets heeft met lichamelijke activiteiten tijdens het project. Bovenstaande deelnemer vond het voetballen echter wel erg leuk om te doen, maar zoals geciteerd niet relevant genoeg voor zijn persoonlijke ontwikkeling.

Ook de literatuur heeft enige aanknopingspunten. Een van de kenmerken van een betekenisvolle ervaring is volgens Boswijk en Peelen (2008) namelijk dat er sprake is van doen en ondergaan. De deelnemers ondergaan een hoop tijdens de projecten, en doen een hoop opdrachten in het kader van het project, maar daar betreft het voornamelijk opdrachten die met het hoofd zijn uit te voeren. Wellicht dat in het kader

van deze theorie ook gesteld kan worden dat er meer met het lichaam gedaan moet worden om zo tot een nog grotere betekenisvolle ervaring te leiden.

§5.4.2 Duur van het project

Ten tweede is een van de veel genoemde thema's dat het project langer zou moeten duren. Een groot gedeelte van de deelnemers vindt dat de tijd die ze doorbrengen bij de BVO te kort is. De contactperiode met de groep, en met de projectleiders is volgens sommigen te kort om echt een grote gedragsverandering door te maken.

I: Het is jammer dat het maar 4 week is omdat je net in die verandering zit. Je moet net even langer vastgehouden worden.

(Deelnemer Cambuur Werkt!, sc Cambuur)

Een grote meerderheid van de deelnemers is het eens met bovenstaand citaat. Het lijkt erop dat de sociale dichtheid (Collins, 2004) bij deze deelnemers nog niet zijn maximum heeft bereikt. Deze dichtheid geeft immers de mate aan hoeveel tijd de deelnemers aan een interactie ritueel met elkaar doorbrengen. Als de uitkomsten van een project nog niet wenselijk zijn voor de deelnemers, kan dit liggen aan de sociale dichtheid. Dit geven de deelnemers in feite ook aan wanneer volgens hen het nog niet lang genoeg geduurd heeft.

Er waren echter ook deelnemers die het project wel lang genoeg vonden duren. Er waren enkele deelnemers die dit expliciet aangaven.

I: Ik vind dat we hier niet langer hoeven te zitten, die 5 weken is wel lang genoeg denk ik.
(Deelnemer Scoren door Scholing, Vitesse)

Bovenstaand citaat is gegeven bij Vitesse, waar over het algemeen de tendens was dat vijf weken 'intern' lang genoeg is. In vergelijking met Cambuur Werkt! is dit één week langer.

Dat de meeste deelnemers graag zouden zien dat het project langer duurt lijkt projectgebonden. Bij Cambuur Werkt! geven alle vier de deelnemers aan dat ze vier weken intern te kort vinden, terwijl bij Vitesse één deelnemer aangeeft dat het project wel langer zou mogen duren. Bij NAC geven twee van de drie deelnemers aan dat ze graag zouden zien dat het project ook langer zou duren dan vier weken intern. Of op basis van deze uitspraken iets gezegd kan worden over hoe lang het project dient te lopen is lastig. Wel kan op basis van de uitspraken gezegd worden dat een interne projectduur van vier weken over het algemeen als te kort wordt beschouwd. De deelnemers hebben dan niet het gevoel dat ze uitontwikkeld zijn, en zouden graag nog meer willen leren van de projectleiders en/of de andere deelnemers.

De literatuur biedt hier enige gelijkens doordat in de theorie van Boswijk en Peelen (2008) gerept wordt over een veranderend tijdsbesef als een van de aspecten van een betekenisvolle ervaring. Als wordt teruggedeneerd binnen de theorie van Boswijk en Peelen (2008) dan blijkt dat dit berust op het begrip 'verlies van tijdsbesef'. Als de deelnemers aangeven dat zij nog langer intern het project hadden willen doorlopen dan lijkt het er op alsof ze een heel goed tijdsbesef hebben en het gevoel hebben dat het nog langer moet duren. Het zou ook zo kunnen zijn dat de deelnemers tijdens het project wel de tijd uit het oog zijn verloren, en 'vergeten' zijn om voor afloop van het interne project

een ontwikkeling door te maken. Ik neig er echter naar de eerste verklaring te volgen omdat de deelnemers in mijn ogen het niet vergeten kunnen zijn te ontwikkelen, ze zaten er juist middenin toen het project al ophield. Wellicht dat een week langer (zoals Scoren door Scholing) al uitkomst kan bieden.

§5.4.3 Resumé

Volgens de deelnemers dient er kort gezegd de mogelijkheid te moeten bestaan om tijdens het project lichamelijke actief te zijn. Het is niet voor iedereen een even grote toegevoegde waarde, maar geen enkele deelnemer heeft expliciet benadrukt niet lichamelijke actief te willen zijn. Lichamelijke activiteit lijkt dus geen kwaad te kunnen. Tevens wordt er bij twee van de drie projecten door een meerderheid van de deelnemers aangegeven dat het deel van het project dat zich afspeelt bij de club, te kort is. Zoals hiervoor reeds beschreven is, is het lastig om hier conclusies aan te verbinden. Het lijkt echter dat een duur van vijf weken, zoals bij Vitesse, geen problemen oplevert wat betreft het voltooien van de ontwikkeling van de deelnemers.

§5.5 Samenvatting resultaten

In de voorgaande paragrafen is een aantal thema's aan de orde gekomen. Om alles helder te krijgen zullen deze hier kort worden aangehaald. Ten eerste wordt aan de locatie van het project op een positieve wijze betekenis gegeven. De meeste deelnemers vinden het belangrijker dat het project in een niet-schoolse context dan bij een voetbalclub plaatsvindt. Tevens wordt door een meerderheid van de deelnemers de betrokkenheid van spelers, trainers en projectleiders positief beoordeeld. Bij de spelers en de trainers komt dit door hun status, en bij de projectleiders door de erkenning die zij hebben voor de behoeften van de deelnemers. Dit laatste lijkt belangrijker te zijn dan de status van rolmodellen.

Vervolgens komen een aantal thema's aan bod die te maken hebben met de samenstelling van de projectgroep. De meeste deelnemers voelen een soort verbondenheid binnen de groepsleden. Wellicht dat als gevolg van deze verbondenheid de deelnemers elkaar gaan stimuleren dan wel corrigeren om het project tot een goed einde te brengen. Ook wordt de noodzaak om de sociale capaciteiten te ontwikkelen binnen de groep positief gewaardeerd. Sommige deelnemers zijn echter selectief met het aanwenden van deze capaciteiten, en maken niet met ieder groepslid evenveel contact. Wellicht bestaan er subgroepen binnen de projectgroep. Binnen deze subgroepen zouden de sociale capaciteiten ook ontwikkeld kunnen worden.

Tenslotte geven de deelnemers en de projectleiders aan dat er op bepaalde gebieden veranderingen te merken zijn in het gedrag van de deelnemers. Het eerste punt wat de deelnemers aangeven heeft niet zozeer met gedrag te maken, maar wel met het bewustzijn dat voorafgaat aan gedrag. De deelnemers geven aan dat zij zelf een stuk bewuster zijn van hun levenswijze, en dat daar iets in moet veranderen. Tevens geven enkele personen aan dat zij deze verandering in het bewustzijn niet bij elke groepsgenoot constateren tijdens het project. Als gevolg van deze verandering in het bewustzijn, of door de structuur van het project, krijgen veel deelnemers een gestructureerder leven. Of dit komt door impliciete of expliciete motivatie wordt niet geheel duidelijk. De projectleiders geven in ieder geval aan dat het erg belangrijk is voor

de deelnemers dat er structuur en discipline in hun leven is. Anders wordt het betrekken bij het project lastig.

Los van de betekenisgeving aan de context van het project, en de veranderingen in het gedrag van de deelnemers, hebben de deelnemers en projectleiders een aantal aanbevelingen voor de toekomst. Ten eerste dient de duur van het project goed te zijn. Bij twee van de drie projecten werd door een meerderheid van de deelnemers aangegeven dat zij nog niet uitontwikkeld zijn tijdens het project, en graag langer 'intern' zitten. Ten tweede wordt door een groot deel van de deelnemers de wens uitgesproken dat zij meer lichamelijk actief wilden zijn tijdens het project.

Deze aanbevelingen worden meegenomen door de onderzoeker en tezamen met de conclusie biedt dit content om uitspraken te doen voor toekomstige maatschappelijke projecten bij BVO's. Eerst zullen er echter een aantal conclusies getrokken worden die uiteindelijk antwoord moeten geven op de hoofdvraag.

6. Conclusie

Op basis van de resultaten en de bijbehorende analyse worden in dit hoofdstuk de conclusies getrokken. Op basis van de geformuleerde subvragen worden de conclusies beschreven met een bepaalde verdeling. Ten eerste wordt geconcludeerd wat belangrijke aspecten van de context van het project zijn volgens zowel de projectleiders als de deelnemers. Daarna worden conclusies getrokken wat voor veranderingen de deelnemers hebben doorgemaakt als gevolg van het project. Vervolgens worden er een aantal suggesties aangedragen die het succes van de projecten kunnen vergroten.

Tenslotte wordt een antwoord geformuleerd op de hoofdvraag: *Hoe kan het succes van maatschappelijke projecten van een betaald voetbalclub, volgens betrokkenen, worden verklaard?*

§6.1 Elementen van de context

Onder de context van het project worden alle aspecten verstaan die invloed hebben op de vormgeving en uitvoering. Tijdens de interviews is vanuit de projectleiders vooral geantwoord wat voor de deelnemers belangrijke aspecten waren. De uitspraken van de deelnemers en projectleiders leiden daarom tot dezelfde aspecten van de context waaraan veel betekenis wordt gegeven.

Zo wordt duidelijk dat voor sommige deelnemers het belangrijk is dat het project bij een BVO plaatsvindt, maar bij de meeste deelnemers niet. Het gaat het grootste gedeelte van de deelnemers meer om een *niet-schoolse context*. Betrokkenheid van spelers en/of trainers wordt gewaardeerd, maar belangrijker zijn de *projectleiders* voor de deelnemers. De projectleiders dienen zich niet op te stellen als zijnde leraren, maar meer als rolmodellen. De deelnemers geven een positieve betekenis aan de projectleiders, die respect hebben voor de situatie waarin de deelnemers verkeren. In het verlengde van dit gedachtegoed ligt de positieve waardering voor het *groepsaspect* tijdens de projecten. Dit wordt vooral gewaardeerd omdat de deelnemers een bepaalde mate van *verbondenheid* ervaren tussen elkaar. Deze verbondenheid stimuleert de deelnemers om sociale contacten op te bouwen en om elkaar te stimuleren dan wel te corrigeren tijdens het project. Mij lijkt het aannemelijk dat de verbondenheid die de deelnemers ervaren tijdens het project, niet ervaren wordt in een schoolklas. De diversiteit in een schoolklas is te groot, en er vinden teveel spanningen plaats tussen de leerlingen. Bij de projecten van de clubs hebben de deelnemers een gedeelde achtergrond, wat er voor zorgt dat er minder ruzies plaatsvinden. De deelnemers leren verder sociale capaciteiten te ontwikkelen ten opzichte van elkaar.

Tevens kan geconcludeerd worden dat de *sociale capaciteiten* niet gericht zijn op alle groepsgenoten. Er lijkt in sommige gevallen sprake te zijn van het vormen van *subgroepen* binnen de projectgroep. Enkele deelnemers gaan op een selectieve manier om met hun sociale kwaliteiten en wenden deze niet voor iedere groepsgenoot aan. Er is echter geen sprake van uitsluiting, meer van voorkeur. Deze subgroepen stimuleren dus tevens het ontwikkelen van sociale capaciteiten, en zijn geen gevaar voor de verwezenlijking van het einddoel van het project: socialere jongeren die een toekomst hebben op de arbeidsmarkt.

§6.2 Gedragsveranderingen

Op basis van uitspraken van projectleiders en deelnemers kan geconcludeerd worden dat bij een grote mate van de deelnemers het bewustzijn dat er iets moet veranderen aan de levensstijl vergroot is. Dit is nog geen gedragsverandering die heeft plaatsgevonden, maar is wel een belangrijk gegeven voorafgaand aan een gedragsverandering. Opmerkelijk is hier wel dat de deelnemers over zichzelf aangeven dat hun bewustzijn is toegenomen, terwijl zij daar niet altijd even positief over zijn bij hun groepsgenoten.

Wat wel is veranderd ten aanzien van het gedrag is dat de meeste deelnemers verklaren dat er door het project meer structuur in hun leven is gekomen. Het blijft echter lastig om een conclusie te trekken of deze structuur vanuit de deelnemers zelf komt (intrinsiek), of dat de inrichting van het project de deelnemers dwingt om hun tijd beter in te plannen (extrinsiek). De projectleiders geven aan dat discipline erg belangrijk is voor de deelnemers. Dit is in feite tegenstrijdig aan de wenselijkheid van een niet-schoolse context. Ook wordt het door de deelnemers gewaardeerd dat er duidelijk wordt gecommuniceerd tijdens het project. Een duidelijke structuur, en duidelijke communicatie, lijken mij ook onderdelen te zijn van het reguliere onderwijssysteem.

§6.3 Eindconclusie

Hoe kan het succes van maatschappelijke projecten worden verklaard? Dit is de hoofdvraag die ten grondslag ligt aan dit onderzoek. Afgaand op voorgaande conclusies kan hierover het volgende gezegd worden.

Volgens de betrokkenen dient het project in overgrote mate af te wijken van een schoolse opzet. Het laten plaatsvinden buiten de locatie van een school, als ook de erkenning door de 'docenten' (projectleiders) is van belang voor succes van het project. De deelnemers wensen een erkenning voor hun achtergrond en de specifieke behoeften die zij hebben. Ze willen graag voor vol worden aangezien, en niet bij voorbaat al beoordeeld worden op hun verleden. Wanneer de deelnemers dat krijgen van projectleiders, spelers en/of trainers dan stijgen deze personen in achting en kunnen zij als rolmodellen gezien worden door de deelnemers.

Een aspect van de context die wel overeenkomt met een schoolse opzet is een samenstelling van een vaste projectgroep die deelneemt aan het project. De verbondenheid tussen de deelnemers overstijgt de negatieve associatie die de deelnemers hebben met deze opzet en draagt bij aan het stimuleren en corrigeren van elkaar tijdens het project. Ook zetten de groepsleden elkaar aan tot het verbeteren van sociale vaardigheden.

Deze factoren leiden vervolgens tot een verandering in het bewustzijn van de deelnemers betreffende hun levenswijze. Ze worden meer bewust dat er iets moet veranderen. Dit uit zich in het gestructureerder indelen van hun dagelijkse leven door de deelnemers.

§6.4 Discussie

Dit onderzoek heeft antwoord gegeven op de vraag wat succesfactoren zijn van maatschappelijke projecten bij BVO's. De aspecten die in de conclusie zijn aangehaald kunnen worden gezien als aspecten die leiden tot de inrichting van een (mogelijk) succesvol project. Toch is er ook een aantal punten die niet beantwoord worden en stof geven voor discussie. Deze punten worden hier besproken.

Ten eerste dient de rol die de BVO speelt in de projecten ter discussie te worden gesteld. Een grote meerderheid van de deelnemers lijkt het belangrijk te vinden dat het project plaatsvindt in een niet-schoolse context, waarbij er weinig waarde wordt gehecht aan de betrokkenheid van de BVO. Tevens worden projectleiders die erkenning hebben voor de situatie van de deelnemers meer gewaardeerd dan betrokkenen van de BVO zoals spelers of trainers, ook dit ondermijnt de toegevoegde waarde van de BVO. De deelnemers die deze meningen delen zijn over het algemeen geen voetballiefhebbers, of zijn supporter van een andere club. Clubs als Ajax en Feyenoord, maar ook Galatassaray en Fehnerbace worden hier genoemd. Er zijn echter ook deelnemers die de toegevoegde waarde van de BVO wel erkennen. Dit zijn over het algemeen voetbalsupporters van de betreffende club. Ook geven de meeste deelnemers aan dat zij het leuk zouden vinden om meer lichamelijk actief te zijn tijdens de projecten, een van de kerncompetenties van de BVO. Interessant zou zijn om meer van deze deelnemers te interviewen, wellicht dat de betrokkenheid van een BVO dan wel meer waarde wordt toegedicht in het project.

Een tweede punt van discussie is de vorming van subgroepen tijdens de projecten. Een aantal deelnemers geeft aan dat zij hun sociale capaciteiten op een selectieve manier aanwenden, en niet aan elke groepsgenoot evenveel waarde hechten. Het negatief beoordelen van een mogelijke toename van het bewustzijn bij groepsgenoten ligt ook in deze lijn. Uit het onderzoek is niet voldoende naar voren gekomen of de vorming van subgroepen een nadelig of juist een positief effect heeft op het succes van het project. Is het juist goed dat de deelnemers niet met iedereen optrekken, of werkt dit exclusie in de hand? Het lijkt erop dat de subgroepen de sociale capaciteiten van de deelnemers wel bevorderen, maar het is niet duidelijk of deze groei groter zou zijn geweest als er geen subgroepen zouden zijn geweest. Een vraag die hier ook bij komt kijken is wat de ideale groepsgrootte zou moeten zijn om geen subgroepen tot gevolg te hebben, mocht dit niet wenselijk zijn. Uit de projectdocumenten is niet duidelijk geworden waarom er voor een groep van ongeveer 15 deelnemers is gekozen, is dit op basis van eerder onderzoek, of is het slechts een wilde gok?

Het laatste punt wat ik ter discussie wil stellen heeft te maken met de uitkomsten van dit onderzoek voor het grotere geheel. Op basis van dit onderzoek kunnen mijns inziens namelijk uitspraken worden gedaan over de randvoorwaarden van een maatschappelijk project, maar wordt er nog niet veel duidelijk waarom de deelnemers veranderen. Een aantal contextfactoren leidt tot een gewenste uitkomst, maar wat zijn de psychologische processen die zich afspelen bij de deelnemers waardoor ze uiteindelijk hun gedrag gaan veranderen? Dit aspect was geen onderdeel van dit onderzoek, maar het maakt wel duidelijk dat er nog aanvullend onderzoek nodig is om uiteindelijk uitspraken te kunnen doen over het ensceneren van een betekenisvolle context en welk gedrag daarmee veranderd kan worden. Hiervoor is echter aanvullend onderzoek nodig. Dit zal terug komen in de volgende paragraaf waarin een aantal aanbevelingen wordt gedaan.

§6.5 Aanbevelingen

Ten aanzien van succesfactoren van maatschappelijke projecten bij BVO's in Nederland kan een aantal aanbevelingen worden gedaan.

Ten eerste kan de clubs aanbevolen worden dat zij moeten luisteren naar de betrokkenen van de projecten. Volgens de deelnemers kan het succes van de projecten worden vergroot door meer aandacht te besteden aan lichamelijke activiteiten tijdens het project. Sporten is volgens hen goed voor het groepsproces, en verbindt de deelnemers van de groep sneller met elkaar. Voetbal is tevens een van de kerncompetenties van een BVO, en is dus relatief makkelijk in te zetten tijdens het project. Tevens geven de deelnemers aan dat de duur van het project belangrijk is. Bij twee van de drie projecten geven de deelnemers aan dat ze nog niet uitontwikkeld zijn, terwijl het project ten einde raakt.

Daarnaast dient in de toekomst rekening gehouden te worden met de aspecten die in dit onderzoek als betekenisvol worden aangegeven. De grootte en samenstelling van de groep is enorm van belang voor de deelnemers. Tevens is professionele, en vaste projectleiding van belang voor het onderzoek. Projectleiders die weten hoe ze met deze doelgroep om moeten gaan, zijn erg belangrijk.

Ten tweede kan de Stichting Meer dan Voetbal aanbevolen worden om de clubs te adviseren dat zij zich bewust moeten zijn van de rol die ze spelen in deze maatschappelijke projecten. De BVO's hebben op dit moment een minimale rol qua uitstraling. De locatie wordt vooral gewaardeerd omdat deze niet-schools is. Tevens worden respectvolle projectleiders meer gewaardeerd dan trainers en/of spelers van de betreffende clubs. De BVO zou dus bij dit soort projecten moeten zorgen voor een geschikte ruimte in of om het stadion. Deze ruimte dient daarbij wel zo inspirerend te zijn dat de deelnemers die wel affiniteit hebben met de betreffende club nog steeds de betrokkenheid van de club blijven waarderen.

Ten derde zou ik een onderzoek willen aanbevelen dat dieper ingaat op de rol die de club speelt voor deelnemers die veel affiniteit hebben met de club. Wellicht dat bij deze deelnemers het project nog effectiever is omdat zij de betrokkenheid van de BVO meer waarde geven dan andere deelnemers. Als dat aan de orde is, zou het dan wellicht niet beter zijn om alleen maar voetbalsupporters van de betreffende club te selecteren voor de projecten? Daarbij dient uiteraard wel in ogenschouw te worden genomen dat MVO bij voetbalclubs gericht is op het leveren van een bijdrage aan de hele maatschappij, en dat niet alleen voetbalsupporters geïncludeerd worden.

Ten vierde zou ik een vervolgonderzoek willen aanbevelen dat de vorming van subgroepen nader onderzoekt. Zijn deze subgroepen juist slecht voor de effectiviteit van het project, of kunnen ze geen kwaad. Daarbij zou het wellicht ook goed zijn om te kijken wat de meest ideale groepsgrootte is voor dit soort projecten.

Tenslotte zou ik een vervolgonderzoek willen aanbevelen dat dieper ingaat op de psychologische processen die ten grondslag liggen aan gedragsveranderingen. Waarom gaat een deelnemer aan een project nu wel een opleiding volgen terwijl het een paar jaar daarvoor met een vergelijkbare opleiding gestopt is? Wat doet hem of haar tot inzicht

komen dat er iets moet veranderen in zijn of haar leven? Dit zijn belangrijke aspecten om gedragsveranderingen daadwerkelijk te kunnen verklaren.

Wanneer deze aanbevelingen worden opgevolgd staat er mijns inziens een theorie die inzicht geeft in de inrichting van een betekenisvolle voetbalcontext, en het effect dat dit heeft op gedragsveranderingprocessen bij de deelnemers.

7. Literatuurlijst

- Annema, P., (2009), *De toenemende assertiviteit van supporters*, in De Volkskrant, 05-02-2009
- Bale, J. (2000), The changing face of football: stadiums and communities. *Soccer and Society*, 1, 91-101.
- Birrel, S., (1981), Sport as Ritual: Interpretations from Durkheim to Goffman, *Social Forces*, 60, 354-376.
- Boswijk, A. & Peelen, E. (2008), *Een nieuwe kijk op de Experience Economy. Betekenisvolle Belevissen*. Amsterdam: Pearson Education Benelux bv.
- Collins, R., (2004), *Interaction Ritual Chains*, Columbia and Princeton: University Presses of California
- Deetz, S., (1996), Describing difference in Approaches to Organization Science: Rethinking Burrell and Morgan and Their Legacy, *Organization Science*, 7, 191-207
- Derks, H., (2009), *De Grolsch Veste kan nog groter*, in Twentsche Courant Tubantia 21-02-2009
- Durkheim, E. (1915), *The elementary Forms of the Religious Life*, New York: Free Press
- Eland, M. & Van Kakerken, S. (2008) *Jaarverslag seizoen 3 Teamplay@NAC*, Breda: NAC
- Goffman, E. (1956), The Nature of Deference and Demeanor, *American Anthropologist*, 58, 473-502
- Henn, M., Weinstein, N. & Foard, N., (2006), *A Short Introduction to Social Research*, London: Sage.
- Meer dan Voetbal (2008), *Projectplan Niemand Buitenspel*, Zeist: Stichting Meer dan Voetbal
- Meer dan Voetbal (2009), *Beleidsplan 2009-2014*, Zeist: Stichting Meer dan Voetbal.
- NRC (2009) *Geen titel*, in NRC Next, 18-02-2009
- Pine, B. & Gilmore, J. (1999) *The experience economy: work is theatre and every business is a stage*. Boston: Harvard.
- Porter, M.E. & Kramer, M.R. (2006), *The Link Between Competitive Advantage and Corporate Social Responsibility*, Harvard Business Review 12-2006
- Prochaska, J.O. & DiClemente, C.C. (1983) Stages and processes of Self-Change of smoking: Toward An Integrative Model of Change. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 51, 390-304.

sc Cambuur (2008), *Beleidsplan sc Cambuur 2008/2009*, Leeuwarden: sc Cambuur

sc Cambuur (2009), *Projectplan Cambuur Werkt!*, Leeuwarden: sc Cambuur

Sennett, R. (2003), *Respect: The Formation of Character in an Age of Inequality*, London: Penguin Group.

SER, (2008), *Verklaring inzake internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen*, Den Haag: Sociaal-Economische Raad.

Sharp, C., Blackmore, J., Kendall, L., Green, K., Keys, W., Macauley, A., Schagen, I. & Yeshanew, T. (2003) *Playing for Success An Evaluation of the Fourth Year*. Department for Education and Skills.

Tacon, R. (2005) *Football and Social Inclusion: Evaluating Social Policy*. Football Governance Research Centre. London: Birckbeck, University of London.

Tiessen-Raaphorst, A., Lucassen, J., Van Den Dool, R. & Van Kalmthout, J. (2008), '*Weinig over de schreef, een onderzoek naar onwenselijk gedrag in de breedtesport*', Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

TNO, Kwaliteit van Leven, (2008), *Trendrapport Bewegen en Gezondheid 2006/2007*, Leiden: De Bink

Vitesse (2007), *Projectplan Scoren door Scholing*, Arnhem: Vitesse

VNO-NCW, (2001) *Verder met Markt, Milieu en Mens: De Nederlandse benadering van duurzaam ondernemen*, Den Haag: Vereniging VNO-NCW

Vos De, D. & Wetselaar, T. (2008) *Topsport als vliegwiel voor de breedtesport*. Masterscriptie Sportbeleid / Sportmanagement, USBO.

Vries De, S.I., Van Overbeek, K., Jongert, M.W.A., Simons, M., Chorus, A.M.J. & Bakker, I. (2007) *Evaluatie Scoren voor Gezondheid*. Leiden: TNO.

Weick, K. (1995), *Sensemaking In Organizations*, London: Sage.

Internetbronnen:

<http://www.voetbalbelgie.be/nl/article.php?id=5419>, bezocht op 12-01-2009

http://www.radaradvies.nl/index.php?p=3&item_id=28, bezocht op 08-12-2008

8. Bijlagen

Bijlage 1

Samenstelling respondenten

Cambuur Werkt!

- Projectleider, man, 32 jaar
- Deelnemer, man, 17 jaar
- Deelnemer, man, 18 jaar
- Deelnemer, man, 21 jaar
- Deelnemer, man, 24 jaar

Scoren door Scholing

- Projectleider, man, 35 jaar
- Deelnemer, man, 17 jaar
- Deelnemer, man, 17 jaar
- Deelnemer, man, 25 jaar
- Deelnemer, man, 22 jaar

Get Started

- Projectleider, man, 53 jaar
- Deelnemer, vrouw, 19 jaar
- Deelnemer, vrouw, 21 jaar
- Deelnemer, man, 20 jaar